

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Možnosti rozvoje cestovního ruchu v Rusku

Gleb Shlyapnikov

© 2022 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Gleb Shlyapnikov

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Možnosti rozvoje cestovního ruchu v Rusku

Název anglicky

Possibilities of tourism development in Russia

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je charakterizovat vývoj cestovního ruchu v Rusku, popsat jeho aktuální stav a vyhodnotit možnosti jeho dalšího rozvoje. Jako objekt výzkumu pro praktickou část bylo vybráno Bajkalské jezero, které se nachází ve středu Asie, v Rusku, na hranici Irkutské oblasti a Burjatské republiky. V praktické části práce bude navržena vlastní turistická trasa přes území jezera Bajkal a přilehlých oblastí.

Metodika

K dosažení stanoveného cíle byly stanoveny a řešeny tyto úkoly:

zobecnit teoretické a metodologické základy koncepce a historické předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu v Rusku i ve světě;

prostudovat právní a regulační rámec upravující turistické aktivity v Ruské Federaci;

analyzovat trh turistických služeb v Rusku;

prostudovat zvláštnosti vývoje trhu turistických služeb na území Irkutské oblasti; vypracovat praktická doporučení a návrhy na rozvoj cestovního ruchu v oblasti Bajkalského jezera a jeho okolí.

Pro splnění těchto úkolů je nezbytný vhodný výběr relevantní odborné literatury a její prostudování. Číselné údaje budou čerpány ze statistických ročenek OSN a Ruska. V různé míře budou použity metody analýzy, syntézy, deskripce a komparace.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

cestovní ruch, Rusko, turismus, dopravní infrastruktura, Bajkal, turistické aktivity

Doporučené zdroje informací

- Burstat. Územní orgán federální státní statistická služby v Burjatské republice. [Online] 2020. Dostupné z: https://burstat.gks.ru/trade_services_tourism
- Indrová, J. Cestovní ruch, Praha: Oeconomica, 2009, ISBN 978-80-245-1569-4
- Malá, V. Základy cestovního ruchu, Praha: Oeconomica, 2002, ISBN 80-245-0439-1
- Oficiální webové stránky Bajkalského jezera – <http://www.baikal.ru/>
- Rosstat, Federal State Statistics Service, [Online]. dostupné: <https://eng.rosstat.gov.ru/>
- Rozvoj domácího a příchozího cestovního ruchu v Rusku a zahraničí: sbírka článků, vyd. Doktor ekonomie M.Yu. Sheresheva. – M: Ekonomická fakulta, Moskevská státní univerzita pojmenovaná po M.V. Lomonosov, 2017.- 192 s. ISBN 978-5-906783-80-6
- World Tourism Organization, International Tourism Highlights, 2020 Edition, UNWTO, Madrid, 2021, 23 s., ISBN: 978-92-844-2244-9, přístupné: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284422456>
- Zelenka, J. Pásková, M. Výkladový slovník cestovního ruchu, Praha: Linde Praha, 2012, ISBN 978-80-7201-880-2

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Zbyněk Kuna, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 28. 8. 2021

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 19. 10. 2021

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 28. 02. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Možnosti rozvoje cestovního ruchu v Rusku" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.03.2022 _____

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Zbynku Kunovi, Ph.D., za trpělivost, podporu a podnětné rady.

Možnosti rozvoje cestovního ruchu v Rusku

Abstrakt

V současné době je cestovní ruch jedním z nejvýznamnějších ve struktuře ekonomik vyspělých i rozvojových zemí světa. V případě včas vytvořené infrastrukturní základny odvětví, která odpovídá charakteristikám 21. století, kompetentní legislativy, dostatečného rozpočtového zabezpečení a výběru optimálního modelu propagace relevantních služeb, může cestovní ruch přispět k obohacení obou mikro a makroekonomických subjektů. Bohužel jak pro moderní Rusko jako celek, tak pro jeho jednotlivé regiony toto pravidlo zatím nefunguje. Zejména Irkutskou oblast, na jejímž území se nachází světově unikátní jezero Bajkal, i přes nárůst průtoku nelze zatím přiřadit ke světovému centru přitažlivosti pro turisty. Pro narovnání stávajících problémů rozvoje cestovního ruchu v regionu je v praktické části bakalářské práce zvažována autorova koncepce rozvoje cestovního ruchu na Bajkalu.

Klíčová slova: cestovní ruch, Rusko, rozvoj cestovního ruchu, Irkutská oblast, Bajkal, autorská koncepce.

Possibilities of tourism development in Russia

Abstrakt

Currently, the tourism industry is one of the most significant in the structure of the economies of both developed and developing countries of the world. In the case of a timely created, corresponding to the characteristics of the XXI century. the infrastructural basis of the industry, competent legislation, sufficient budgetary security, the choice of the optimal model for promoting relevant services, the tourism industry can contribute to the enrichment of both micro and macro economic entities. Unfortunately, both for modern Russia as a whole and for its individual regions, this rule does not work yet. In particular, the Irkutsk Region, on the territory of which Lake Baikal, unique in the world, is located, despite the growth in flow, cannot yet be attributed to the world center of attraction for tourists. In order to level the existing problems of the development of the tourism industry in the region, the author's concept for the development of tourism on Lake Baikal is considered in the thesis work.

Keywords: tourism, Russia, tourism development, Irkutsk region, Baikal, author's concept.

OBSAH

1. Úvod.....	9
2. Cíl práce a metodika.	11
2.1. Cíl práce.....	11
2.2. Metodika.....	11
3. Obecná charakteristika cestovního ruchu.....	12
3.1. Definice cestovního ruchu.....	12
3.2. Cíle a funkce cestovního ruchu.....	16
3.3. Klasifikace, druhy a formy cestovního ruchu.....	18
3.4. Faktory ovlivňující rozvoj mezinárodního cestovního ruchu.....	27
3.5. Význam cestovního ruchu pro jednotlivce a společnost.....	32
4. Cestovní ruch v Rusku.	37
4.1. Charakteristika Ruska.....	37
4.1.1. Geografie Ruské federace.....	37
4.1.2. Klimatické podmínky.....	38
4.1.3. Flóra a fauna.....	39
4.1.4. Časová pásma, jazyky a náboženství.....	40
4.1.5. Státní struktura a měna.....	40
4.1.6. Hlavní pamětihodnosti.....	41
4.2. Historie rozvoje cestovního ruchu v Rusku.....	44
4.2.1. Období osvícenství (do 90. let 19. století).....	44
4.2.2. Podnikatelské období (1890-1917).....	46
4.2.3. Organizačně-centralizované období (1930–1970).....	47
4.2.4. Administrativně-normativní období (1970-1990).....	48
4.2.5. Přechodné období (od roku 1990).....	49
4.3. Analýza cestovního ruchu v Ruské federace.....	51
4.4. Problémy rozvoje cestovního ruchu v Rusku a způsoby jejich řešení.....	55
4.5. Rozvoj cestovního ruchu v Irkutské oblasti.....	59
4.6. Rozvoj cestovního ruchu na území jezera Bajkal.....	63
4.7. Koncepce rozvoje cestovního ruchu na území jezera Bajkal.....	65
4.7.1 Realizace koncepce.....	67
5. Závěr.....	69
6. Seznam použitých zdrojů.....	71
7. Seznam tabulek.....	74
8. Seznam obrázků.....	74
9. Seznam grafů.....	74

1. Úvod

V současné době je ve vědecké oblasti cestovní ruch považován za komplexní socioekonomický systém. Cestovní ruch je samostatným odvětvím ekonomiky nevýrobní sféry, různých firem a společností, které pokrývají potřeby turistů v materiálních i nehmotných službách, jejichž klíčovým úkolem je zajistit k tomu racionální a kvalitní turistický proces. Cestovní ruch lze právem považovat za obecný základ ekonomiky poměrně velkého počtu vyspělých i rozvojových zemí světa. Dosud se cestovní ruch proměnil v odvětví mezinárodního rozsahu, neboť z hlediska příjmů zaujímá třetí místo mezi hlavními exportními sektory ekonomiky, hned za těžbou ropy a automobilovým průmyslem. Relevantnost tématu této bakalářské práce je dána skutečností, že cestovní ruch je v moderním světě právem považován za jedno z nejrozsáhlejších, vysoce ziskových a nejdynamičtější se rozvíjejících odvětví hospodářství, přičemž působí jako aktivní zdroj devizových výtěžků, a výrazně ovlivňuje platební bilanci státu. Cestovní ruch pomáhá ponořit se se zájmem o kulturu, historii jiného státu a seznámit se s jeho kulturním dědictvím. Na rozdíl od dopadu na ekonomiku mnoha zemí ovlivňuje mezinárodní cestovní ruch jejich sociální, kulturní a environmentální prostředí. V tomto ohledu je zcela logické uvažovat o každoročním nárůstu zájmu o uvažované odvětví ekonomiky a také o neustálém zapojení téměř všech států světa, včetně Ruské federace. Rusko má obrovský potenciál jak pro zlepšení domácího cestovního ruchu, tak pro přijímání zahraničních cestujících občanů. Stát má všechny potřebné zdroje pro rozvoj turistického sektoru, včetně rozsáhlého území, bohatého historického a kulturního dědictví a v rámci jednotlivých regionů této země se jedná o nedotčenou divokou přírodu. Cílem bakalářské práce je prostudovat mechanismy rozvoje turistického potenciálu území zkoumané země a vypracovat návrhy na zvýšení úrovně rozvoje turistické atraktivity území na příkladu regionálního utváření území Irkutské oblasti.

Teoretickým základem práce byla díla takových autorů jako Voskobojnikov A.E., Strigunova D.P., Birzhakov M.B., Zapesotsky A.S., Kabushkin N.I. a další, jakož i právní akty k tématu studie a různé internetové zdroje se statistickými údaji, jako jsou: federální státní statistická služba, stránky, které studovaly obnovu poptávky po službách cestovního ruchu v Rusku a SNS, stejně jako jako analytické poznámky k výsledkům sociálně ekonomického rozvoje jezera Bajkal v letech 2017-2018.

Tato bakalářská práce se podle struktury skládá z úvodu, dvou oddílů teoretické části, praktické části, závěru a seznamu použitých zdrojů. První část zahrnuje teoretické aspekty obecného pojetí světového cestovního ruchu, jeho druhů, cílů a globálního významu. Druhá část obsahuje teorii vývoje sektoru cestovního ruchu v Ruské federaci a jeho obecnou charakteristiku. V praktické kapitole jsou studovány hlavní mechanismy rozvoje turistické atraktivity Irkutské oblasti, zejména regionální formace na území jezera Bajkal. Zvažuje se také posouzení turistického potenciálu regionu. Také v této části je zvažována autorova koncepce zvýšení úrovně rozvoje turistického a rekreačního potenciálu jezera Bajkal. Koncepce je založena na důrazu na hlavní problémy regionu, které brání rychlému rozvoji mezinárodního cestovního ruchu v regionu.

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Cílem bakalářské práce je charakterizovat vývoj cestovního ruchu v Rusku, popsat jeho současný stav a posoudit možnosti jeho dalšího rozvoje. V praktické části práce bude zpracována autorská koncepce rozvoje sektoru cestovního ruchu na Bajkalu a přilehlých územích. K dosažení požadovaného výsledku je nutné nejprve analyzovat globální cestovní ruch jako celek. Pak je třeba charakterizovat turistickou atraktivitu Ruské federace a regionální formace Irkutské oblasti, posoudit jejich potenciál a důkladně prozkoumat mechanismy turistického a rekreačního potenciálu jezera Bajkal, na základě kterých je možné zvážit návrhy na zvýšení úrovně rozvoje turistického a rekreačního potenciálu jezera Bajkal.

2.2. Metodika

K dosažení tohoto cíle byly stanoveny a vyřešeny následující úkoly:

- zobecnit teoretické a metodologické základy koncepce a historické předpoklady rozvoje cestovního ruchu v Rusku a ve světě;
- analyzovat trh turistických služeb v Rusku;
- studovat rysy rozvoje trhu turistických služeb na území Irkutské oblasti; vypracovat praktická doporučení a návrhy pro rozvoj cestovního ruchu v oblasti jezera Bajkal a jeho okolí.
- V různé míře byly použity metody analýzy, syntézy a komparace. V praktické části pak i metoda terénního výzkumu.

3. Obecná charakteristika cestovního ruchu

3.1. Definice cestovního ruchu

Dnes má cestovní ruch různé definice. Cestovní ruch je třeba považovat za komplexní, mnohostranný fenomén, který zahrnuje různé sociální vztahy, které vznikají mezi velkým počtem subjektů. V tomto ohledu nemá pojem „turismus“ jednoznačnou definici. Je třeba poznamenat, že cestovní ruch je předmětem studia mnoha věd ekonomie, sociologie, právních věd atd. To vede ke vzniku obsahově odlišných definic cestovního ruchu, což je dáno nejen zvláštnostmi autorova přístupu k pojmu cestovní ruch, ale také různými cíli vědeckého studia tohoto objektu.¹

Při analýze definic cestovního ruchu uvedených v odborné literatuře V.N. Sharafutdinov uvádí, že v současnosti existují tři nejběžnější výklady cestovního ruchu. „Zprvů zúžený, redukcující cestovní ruch na aktivity pouze cestovních kanceláří. Za druhé je to jednostranné - spotřební, kdy cestovní ruch je chápán jako proces spotřeby služeb a zboží ve volném čase mimo trvalé bydliště. A za třetí, cestovní ruch je chápán jako vztahy ve společnosti týkající se využívání volného času lidí mimo jejich bydliště, ve spojení s podmínkami pro reprodukci celého sortimentu k tomu nezbytných služeb a zboží.“² Tento přístup má větší ekonomické zaměření.

A.Y Aleksandrova rozděluje všechny definice cestovního ruchu na vysoce specializované a koncepční (podstatné). První skupina definic se týká určitých aspektů cestovního ruchu (ekonomických, sociálních, právních atd.) a funguje jako nástroj pro řešení konkrétních problémů (např. definování cestovního ruchu pro statistické účely). Definice zařazené do druhé skupiny odhalují vnitřní obsah cestovního ruchu, vyjádřený v jednotě celé rozmanitosti vlastností a vztahů, a umožňují jej odlišit od podobných, často propojených, avšak cizích fenoménů.³

Jako příklad podstatné definice cestovního ruchu autor uvádí definici navrženou Mezinárodní asociací vědeckých expertů v oblasti cestovního ruchu, podle níž je cestovní ruch

¹ Jakubíková, D., Ježek, J., Pavlák, M., „Cestovní ruch“, Západočeská univerzita Plzeň, S.13, ISBN80-7082-185-X;

² Sharafutdinov V.N., K sémantické zátěži pojmu „turismus“ // „Cestovní ruch: právo a ekonomie“, 2005. č. 2., S. 20;

³ Aleksandrova A.Y., „International cestovní ruch“, Moskva, 2004., S. 6;

soubor vztahů a jevů, které vznikají při pohybu a pobytu lidí do míst mimo jejich trvalé bydliště a práci.

V návaznosti na tuto klasifikaci by většina definic cestovního ruchu, které charakterizují tento pojem prostřednictvím cestování a pohybu osob, které zároveň mají určité vlastnosti, měla být klasifikována jako vysoce specializovaná.

Tento přístup se používá především v právních pramenech. Podívejme se nejprve na mezinárodní právní akty. Za dobu existence různých mezinárodních turistických organizací se definice cestovního ruchu opakovaně měnila a zdokonalovala.

Haagská meziparlamentní deklarace o světovém cestovním ruchu z roku 1989 definuje cestovní ruch jako fenomén, který zahrnuje veškerý volný pohyb osob a také sektor služeb vytvořený k uspokojení potřeb vyplývajících z těchto pohybů.

Další definice cestovního ruchu, často používaná specialisty, byla formulována statistickou komisí v roce 1993 a je obsažena v doporučení "Světové organizace cestovního ruchu" (dale UNWTO). Cestovní ruch je v těchto zdrojích definován jako činnost osob, které cestují a pobývají v místech mimo své obvyklé prostředí po dobu nepřesahující jeden rok po sobě, za účelem rekreace, jakož i za účelem podnikání a jiným účelům.⁴

Federální zákon Ruské federace ze dne 24. listopadu 2013 №132-FZ používá tyto základní pojmy: Cestovní ruch - dočasné výjezdy občanů nebo cizinců z místa jejich trvalého pobytu za léčebnými, rekreačními, vzdělávacími, tělesnými a sportovními, profesními a obchodními, náboženskými a jinými účely bez provozování činností souvisejících s vytvářením příjmů ze zdrojů v zemi (místě) dočasného pobytu.⁵

Tato definice vychází z podmínek Mezinárodní konference cestovního ruchu (ITC) a Organizace spojených národů (UNO). Termín ITC: „turista je osoba, která přijede do země, ve které trvale nežije a nevykonává placenou činnost za účelem trávení volného času za účelem léčby, zábavy, rekreace, vzdělávání, náboženství, sportu, rodinné a obchodní okolnosti." UNO

⁴ Kryuchkov A.A., "Historie mezinárodního a domácího cestovního ruchu", 1999. S.12;

⁵ K základům aktivit cestovního ruchu v Ruské federaci. Federální zákon Ruské federace ze dne 24. listopadu 1996 č.132-FZ /[online], Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12462.

definovala pojem cestovní ruch jako migrace, které nejsou spojeny se změnou trvalého bydliště, tedy cestovní ruch jsou cesty, které končí návratem do místa, kde cesta začala.⁶

Na základě výše uvedené definice cestovního ruchu lze rozlišit několik jeho hlavních rysů:

- Za prvé, dočasnost pohybu. Legislativní definice cestovního ruchu nespécifikuje dobu trvání takové cesty, ale zákonodárce při definování pojmu „turista“ stanovil, že za turistu se uznává osoba cestující od 24 hodin do 6 měsíců;
- Za druhé opuštění místa trvalého bydliště;
- Za třetí, přítomnost určitých turistických destinací, jejichž otevřený seznam je zakotven v zákoně. Je třeba souhlasit s názorem na nutnost specifikovat turistické cíle a upevnit jejich vyčerpávající seznam⁷;
- Za čtvrté, zákaz pro cestujícího vykonávat činnosti placené ze zdroje země (místa) dočasného pobytu. Tato vlastnost vyplývá z ekonomické podstaty cestovního ruchu. „Cestovní ruch musí podle všech kánonů své vědy a ekonomiky přinášet velmi konkrétní ekonomický prospěch oblasti nebo zemi, která má zdroje cestovního ruchu, které přitahují turisty“.⁸

Je třeba upozornit, že státní standard Ruské Federace „Turistické služby. Všeobecné požadavky“⁹ obsahuje popis zájezdů uskutečněných pro různé účely (viz. tabulka 1):

⁶ Voskobojnikov A.E., Putrik Y.S.; „Role globalizace v rozvoji vědy o cestovním ruchu; Priority a perspektivy vědeckého výzkumu mezinárodního cestovního ruchu XXI. Století“, Sborník MTA., Moskva, 2010., S. 29;

⁷ Strigunova D.P., „Koncept mezinárodního cestovního ruchu“, S. 7;

⁸ Birzhakov M.B. „Úvod do cestovního ruchu“, Sankt-Petěrburg., 2006. S. 68;

⁹ Státní standard Ruské federace „Služby cestovního ruchu. Obecné požadavky“ GOST R 50690-2000. Vyhláška o státní normě Ruské federace ze dne 16. listopadu 2000., č. 295-st.

Tabulka č. 1: /Turistické služby. Všeobecné požadavky/

Název zájezdu	Charakteristika zájezdu
Ozdravovací	Zájezd ozdravného typu s odpočinkem a/nebo léčbou v resortu.
Poznávací	Túra s exkurzí programem: návštěva muzeí, prohlídka památek, účast na kulturních akcích.
Profesní	Výlet s účastí na odborných schůzkách, konferencích, kongresech, veletrzích a výstavách; s přednáškami, koncerty; s účastí na odborných akcích, jednáních o uzavření smluv, seminářích, odborných kurzech, jakož i za účelem propagace výrobků na trhu a zvýšení jejich prodeje; vzdělávací a výzkumná činnost, s výjimkou případů placené práce v místě přechodného bydliště.
Sportovní	Výlet za sportem: jízda na koni, lyžování, horolezectví, cyklistika, potápění a jiné vodní sporty, rybaření, lov atd., jakož i za účelem návštěvy a účasti na sportovních soutěžích.
Náboženský	Zájezd s poutními účely, účast na náboženských akcích, trasy s návštěvami svatých míst.

Zdroj: Státní standard Ruské federace „Služby cestovního ruchu. Obecné požadavky” GOST R 50690-2000. Vyhláška o státní normě Ruské federace ze dne 16. listopadu 2000., č. 295-st; Dostupné z: <https://docs.cntd.ru/document/1200025205>.

Při pohledu na cestovní ruch jako socioekonomický fenomén, K.S. Sviridov pokládal, že cestovní ruch je oblast socioekonomické činnosti, zahrnující nabídku a spotřebu hotelových, restauračních, dopravních a jiných služeb pro realizaci aktivního odpočinku, spojeného s cestováním mimo své trvalé bydliště za účelem zlepšení zdravotního stavu, znalostní prostředí, účast na vědeckých, sportovních, obchodních a jiných akcích, které zákony hostitelské země nezakazují.¹⁰

Zvlášť je třeba říci o pohledu E.L. Pisarevského, který v širokém slova smyslu považuje cestovní ruch za socioekonomický systém. Cílem fungování sociálního subsystému cestovního ruchu je podle autora rozvoj odpovědného, udržitelného a všestranně dostupného cestovního

¹⁰ Sviridov K.S., „Právní úprava činností při poskytování služeb cestovního ruchu“, Sankt-Petěrburg, 2003., S. 7.

ruchu jako podmínky pro důstojný život a svobodný rozvoj člověka v sociálním státě, který je v moderní společnosti rozhodujícím faktorem kvality lidského života a zároveň privilegovaným prostředkem individuálního i kolektivního zdokonalování.¹¹ Ekonomickým subsystémem cestovního ruchu je trh cestovního ruchu, který je sférou volného pohybu služeb, zboží, prací, finančních zdrojů a informací v rámci systému cestovního ruchu. Účelem ekonomického subsystému cestovního ruchu je vytvořit konkurenceschopný národní turistický průmysl schopný seberozvoje, zajišťující realizaci spolu s ekonomickými, environmentálními, sociálními, kulturními a dalšími cíli systému cestovního ruchu.

Pojem „turismus“ má tedy v legislativě a ve vědecké literatuře různé významy. Lze jej považovat za součást sociální sféry, odvětví ekonomiky, cestujících atd. Taková různorodost přístupů je dána specifiky cestovního ruchu. Pro jednotné chápání této kategorie by však zákonodárce měl rozšířit pojmový aparát zákona o základech cestovního ruchu a zafixovat v něm různé přístupy k definici cestovního ruchu pomocí speciálních pojmů.¹²

3.2. Cíle a funkce cestovního ruchu

Účel cestovního ruchu je jedním z jeho hlavních a určujících rysů. V klasické teorii cestovního ruchu je uznáváno pouze šest obecných cílů.¹³

- **Ozdravovací** (obnovení duševních a fyzických sil člověka i léčba);
- **Kognitivní** (zdokonalování a prohlubování znalostí o podstatě přírodních jevů, minulosti a současnosti lidstva, historii a kultuře jiných zemí a národů);
- **Sportovní** (příprava a účast na soutěžích a hrách na profesionální i amatérské úrovni, doprovod sportovců i účast v roli diváků);
- **Profesní a odborný** (služební cesty, účast na konferencích, kongresech, seminářích, výměna zkušeností, odborná školení);
- **Náboženské** (poutní, kultovní, studium náboženství a kultů);

¹¹ Pisarevsky E.L., „Právní úprava aktivit cestovního ruchu“, Sankt-Petěrburg, 1999;

¹² Zdorov A.B. „Ekonomika cestovního ruchu: Učebnice“, Moskva, 2005;

¹³ Saprunová V.B., "Cestovní ruch: vývoj, struktura, marketing" Moskva, 2006;

- **Hostitelské a nostalgické** (návštěva příbuzných, místa historického bydliště).

Cesty za účelem rekreace a ozdravení přitom tvoří 50 %; služební a profesní cesty - 30%; 10% turistů navštěvuje přátele a příbuzné.

Cestovní ruch také plní různé funkce:

- **Obnovující (regenerační)** - osvobození člověka od pocitu únavy prostřednictvím kontrastní změny prostředí a druhu činnosti;
- **Rozvojová** - poskytování příležitostí k osobnímu rozvoji (rozšiřování obzorů, tvůrčích a organizačních aktivit);
- **Obveselovací** - poskytování rekreantům příležitosti k zábavě; patří sem i obeznámenost s územím a jeho obyvateli, pořádání koncertů, sportovních a jiných akcí, outdoorové aktivity;
- **Ekonomická** - projevuje se poptávkou a spotřebou v závislosti na turistech, přičemž potřeby turistů se dělí na základní, specifické a doplňkové; tato funkce zajišťuje obnovu průmyslovosti, zaměstnanost obyvatelstva, zisk;
- **Sociální** - růst životní úrovně obyvatel, rozdělení rozpočtu a racionální využití volného času.

Někteří odborníci nabízejí trochu jiný seznam funkcí cestovního ruchu. Přitom je zachována jeho obecná podstata jako jevu. Tak, A.S Zapesotsky¹⁴ věří, že nejdůležitějšími funkcemi cestovního ruchu jsou:

- **Ozdravní.** Různorodost dojmů a uspokojování rekreačních potřeb lidí má pozitivní vliv na jejich fyziologický a psychický stav, průmyslovost a sociální aktivitu;
- **Sociální (status).** Cestovní ruch se stává důležitým ukazatelem sociálního postavení člověka a kvality jeho života;
- **Socioekonomická.** Cestovní ruch, který je jedním z největších a nejdynamičtějších odvětví, zaujímá druhé místo z hlediska příjmů po těžbě ropy a rafinaci. Poskytuje zaměstnání pro 6 % průmyslového obyvatelstva Země.

¹⁴ A.S. Zapesotsky, M.B. Birzhakov, „Úvod do cestovního ruchu“, Moskva; Sankt-Petěrburg, 2007,S.3-10.

Tato funkce se projevuje i v tom, že si lidé při odpočinku obnovují svoje pracovní schopnosti, což má nejen společenský význam, ale i přímý ekonomický efekt;

- **Integrační.** Cestovní ruch přispívá k rozvoji mezinárodních ekonomických vztahů, vzniku řady mezinárodních mezivládních i nevládních organizací a svazů.

3.3. Klasifikace, druhy a formy cestovního ruchu

Jak je již zřejmé, cestovní ruch se v moderním světě projevuje v různých jevech, souvislostech a vztazích, což určuje nutnost jeho klasifikace, tzn. seskupení podle samostatných homogenních znaků v závislosti na určitých praktických cílech. Existuje velké množství přístupů ke klasifikaci cestovního ruchu, které se liší principy výstavby, aplikovanými úkoly a dokonce i pochopením podstaty cestovního ruchu. Nejčastější klasifikací cestovního ruchu je jeho členění na *typy, kategorie, druhy a formy*.

Typ cestovního ruchu je určen národností turistů. V souladu s doporučeními UNWTO (United Nations World Tourism Organization) pro konkrétní zemi se rozlišují tyto typy cestovního ruchu¹⁵:

- **Vnitřní (domáci)** - dočasný odjezd občanů určité země z místa jejich trvalého pobytu v rámci státních hranic téže země za rekreací, uspokojením poznávacích zájmů, sportovními a jinými turistickými účely;
- **Příjezdový (aktivní)** - cestování v rámci země osob, které v zemi trvale nepobývají. V oblasti příjezdového cestovního ruchu se úzce prolínají zájmy kultury a dopravy, bezpečnosti a mezinárodních vztahů, ekologie a zaměstnanosti obyvatelstva. Země se proto obvykle zajímají o rozvoj příjezdového cestovního ruchu, protože to přitahuje do země měnové zdroje a stimuluje ekonomickou aktivitu;
- **Výjezdový (pasivní)** - cestování osob trvale pobývajících v zemi, ale cestujících za jakýmkoli účelem do jiné země. Díky globalizaci a zjednodušení vízového

¹⁵ Senin V.S., „Úvod do cestovního ruchu: učebnice“, Moskva, 2008, S.21.

režimu mnoha států si mezinárodní cestování v poslední době získává neuvěřitelnou oblibu. Výjezdový cestovní ruch dnes není pouze formou rekreace, ale také jednou z forem ekonomických, politických, sociálních a kulturních vazeb mezi státy. Tento typ cestovního ruchu se rozvíjí mimořádně dynamicky. Pasivní typ je nejrozvinutější v západoevropských zemích, kde kromě četných historických a kulturních památek existuje vynikající rekreační infrastruktura. Nejoblíbenějšími turistickými destinacemi jsou Francie, Španělsko, USA, ČLR, Itálie.¹⁶

Existují dva hlavní modely výjezdového cestovního ruchu: *ideální a sobecký*.

Ideální model je ve své podstatě moderním vyjádřením klasických teorií světového obchodu, ve kterém turistický produkt působí jako jeden ze zboží mezistátní výměny. Je třeba poznamenat, že vznik ideálního modelu výjezdového cestovního ruchu je možný pouze v případech, kdy:

- dárcovská země a recipientní země jsou dlouholetými obchodními partnery se zkušenostmi s organizací exportních a importních operací;
- dárcovská země má výhody při výrobě určitého produktu nebo služby, které recipientní země potřebuje, a výskyt konkurenčního výrobce nebo substitučního produktu (služby) na světovém trhu je nepravděpodobný;
- dárcovská země a recipientní země jsou geograficky blízko sebe (ještě lépe, pokud mají společné hranice), což určuje nízkou úroveň přepravních nákladů v jejich zahraničněekonomických vztazích.

Zároveň je třeba poznamenat, že čím vyšší jsou konkurenční výhody donorské země při výrobě jakéhokoli produktu nebo služby, tím přijatelnější jsou velké vzdálenosti mezi ní a spotřebitelskou zemí. Dárcovská země má zájem rozšířit svůj export a tento zájem potvrzuje zjednodušením celních a dalších zahraničněobchodních formalit.¹⁷

¹⁶ UNWTO World Tourism Barometer-September 2021,[online].Dostupné z:https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2021-10/UNWTO_Barom21_05_September_excerpt.pdf?tObUi1QiC40DQFbrkfryCIQWEF3KFF7;

¹⁷ Čubnovskij M. A., Žuková. M., "Management cestovního ruchu", 2002, S.25.

Příkladem konstrukce výše uvedeného ideálního modelu výjezdového cestovního ruchu mohou být zkušenosti z průmyslově vyspělých zemí, jejichž obyvatelstvo nejvíce inklinuje k cestování do zahraničí. Například japonská vláda již více než 15 let prodává odchozí turistické toky směrem do zemí velkého zájmu o japonský import (Čína, země jihovýchodní Asie, Dálný východ Ruska).

Smyslem *sobeckého* modelu výjezdového cestovního ruchu je zvýšit účast dárcovské země na fungování zahraničního cestovního ruchu prostřednictvím investic do něj. V moderních podmínkách nejsou investice do zahraničního průmyslu nebo sektoru služeb něčím neúměrně komplikovaným, protože se změnil v poměrně jednoduchý technický a rozšířený typ komerční činnosti. Investoři z dárcovské země, kteří ocení perspektivu zahraničního trhu cestovního ruchu (často díky jeho rostoucí popularitě mezi svými spoluobčany), budou moci snadno zvýšit míru své účasti na činnosti sledovaného odvětví cestovního ruchu pomocí diverzifikací svých investic (například nejprve získáním hotelového podniku a poté podniku v oblasti restaurace, dopravy a exkurzí). Globální povaha moderních ekonomických vztahů umožní investorům v donorské zemi realizovat personální politiku v zahraničním cestovním trhu, pomocí umístění do hlavních řídicích pozic v převzatém podniku nikoli místních obyvatelů, ale svých občanů, údajně s cílem modernizace obchodních vztahů a zkvalitňování služeb ubytování příjezdějících turistů. Výsledkem fungování sobeckého modelu výjezdového cestovního ruchu bude zjevně vytvoření turistických služeb v recipientní zemi s velkým podílem jak kapitálu donorské země, tak pracovníků ze zahraničí.

Vytvoření egoistického modelu výjezdového cestovního ruchu je možné pouze v případech, kdy:¹⁸

- ekonomický systém dárcovské země má dostatek kapitálu, což umožňuje vcelku bezbolestné stažení kapitálu do turistického ruchu cizího státu;
- popularita recipientní země mezi obyvateli dárcovského regionu je trvale vysoká, což dává místním investorům důvěru v rychlou návratnost jejich kapitálových investic;

¹⁸ Bogolyubov V.S., Orlovskaya V.P., „Ekonomika cestovního ruchu“, Moskva, 2005, S.43.

- absence jakýchkoli přísných omezení jak zahraničních investic, tak migrace pracovních sil v recipientní zemi;
- recipientní země je ve svém ekonomickém rozvoji mnohem zaostalejší než dárcovská země, její tržní mechanismy nejsou zdaleka dokonalé a nemá žádnou přednost při výrobě turistických spotřebních produktů/služeb (například kvalifikované pracovníky nebo moderní infrastrukturu).

Oba tyto modely dokazují skutečnost, že výjezdový cestovní ruch se může stát velmi výnosnou činností, která stimuluje rozvoj místního průmyslu a služeb, pouze pokud orgány statní moci dárcovské země mají kompetentní a systematickou politiku zaměřenou na:

- upravu toků odchozích turistů směrem k zemím - nejaktivnějším obchodním partnerům;
- rozvoj investic do turistického sektoru recipientních zemí a regionů;
- zamezení pronikání představitelů turistického byznysu recipientních regionů do národních cestovních podniků země (například v oblasti letecké dopravy).

Tyto typy cestovního ruchu se různými způsoby kombinují a tvoří **kategorie** cestovního ruchu, mezi které patří **cestovní ruch v rámci země** a také **mezinárodní** a **národní** cestovní ruch. Z hlediska výše uvedeného členění podle typů, národní cestovní ruch zahrnuje domácí a výjezdový typy, mezinárodní cestovní ruch pak příjezdový a výjezdový typy. Cestovní ruch v tuzemsku provozují jak občané této země, tak návštěvníci z jiných zemí a regionů.

Mezi výše uvedenými kategoriemi je třeba vyčlenit mezinárodní, protože plní řadu důležitých funkcí, které zajišťují rozvoj statní ekonomiky. Na začátku třetího tisíciletí představoval mezinárodní cestovní ruch 8% celkového světového exportu a 30–35% světového obchodu se službami. Celkové výdaje na domácí a mezinárodní cestovní ruch tvoří 12% světového HDP.

Poskytováním zboží a služeb turistům se země šířeji zapojuje do systému mezinárodní dělby práce a racionálně využívá své přírodní zdroje. Mezinárodní cestovní ruch je efektivním zdrojem devizových příjmů, a to i prostřednictvím „domácího exportu“, tzn. prodeje místních

produktů turistům. Pod příjmy z mezinárodního cestovního ruchu se rozumí platby za zboží a služby, které byly provedené zahraničními turisty během jejich pobytu v zemi, s výjimkou příjmů z vedlejšího zaměstnání a platby za mezinárodní dopravu.

Jak již bylo uvedeno, mezinárodní cestovní ruch plní v ekonomice řadu důležitých funkcí:

- **Produkční.** V sektoru cestovního ruchu vznikají užitečné služby, které zajišťují významný podíl tohoto odvětví na produkci hrubého domácího produktu;
- **Příjmová.** Cestovní ruch přináší příjmy do státního rozpočtu, poskytuje příjmy pro turistická centra a turistické podniky, osobní příjmy pracovníků zaměstnaných v cestovním ruchu;
- **Vyrovňovací.** Tato funkce má za úkol ovlivňovat ekonomický rozvoj slabých regionů. V řadě případů jsou regiony, které jsou ekonomicky relativně málo rozvinuté, atraktivní pro cestovní ruch kvůli přírodním, environmentálním a dalším faktorům. V Evropské unii jsou tak hlavními místy letní dovolené pro obyvatele kontinentu relativně méně ekonomicky vyspělé Řecko, Španělsko, Portugalsko, jižní Itálie a některé oblasti jižní Francie, což znamená zvýšení úrovně jejich ekonomického rozvoje;
- **Zaměstnanecká.** Každé 15. zaměstnání na světě je v turistickém segmentu, přičemž cestovní ruch přímo zaměstnává 250 milionů lidí, což je téměř 11% z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel. V USA je cestovní sektor druhým největším zaměstnavatelem po zdravotnictví;
- **Funkce mezinárodní výměny činností.** Dnes tvoří 6-7% obrátu mezinárodního obchodu.

Jako znak umožňující klasifikaci cestovního ruchu podle **druhů**, je vhodně použít motivační faktory. Při takové klasifikaci by se mělo vycházet z hlavního motivu, který přiměl člověka k cestování. I když motivy nejsou vždy jasně definovány, přesto je možné v systému jeho řízení rozlišit **šest druhů** cestovního ruchu¹⁹:

¹⁹ Kabushkin N.I., „Management cestovního ruchu“, Minsk, 2008, S.37.

- **Turistika za účelem rekreace.** Krátký nebo dlouhý odpočinek za účelem fyzického nebo psychického zotavení těla. Do této skupiny patří i rekreační dovolené, při kterých se k léčbě nebo rekuperaci využívají přirozené vlastnosti klimatu, půdy a mořské vody;
- **Turistika za účelem studia kultury.** Je zaměřena na poznání cizí kultury a dělí se na poznávací a poutní. Vzdělávací cestovní ruch je návštěva historických, kulturních nebo geografických zajímavostí. Turisté cestující za vzdělávacími účely se nejčastěji zajímají o sociální a ekonomické vztahy zemí, které navštíví. Účelem poutní turistiky jsou místa zvláštního náboženského významu;
- **Veřejná turistika.** Zájezdy za příbuznými, známými, přáteli, ale i klubová turistika, vyznačující se tím, že se cestovatelé vědomě začleňují do skupin. K tomu dochází, když se koná zábavný nebo sportovní program, o který mají lidé zájem;
- **Sportovní turistika.** Cestování za aktivní nebo pasivní účasti na sportovních aktivitách;
- **Ekonomická turistika.** Cestování z profesního a obchodního zájmu: návštěvy burz, výstav, veletrhů atd;
- **Kongresová (politická) turistika.** Dělí se na diplomatické, pro účast na kongresech a také související s politickými událostmi;

Dalším kritériem pro klasifikaci cestovního ruchu podle druhu je účel cesty. Podle účelů se rozlišují tyto druhy cestovního ruchu: **rekreační, zdravotní, vzdělávací, obchodní, náboženský, etnický, tranzitní, nákupní, ekologický a agroturistika.** Zvláště stojí za diskuzi zdravotní (léčební), etnický, tranzitní, nákupní, ekologický a agroturistický druhy cestovního ruchu.

Léčebná turistika (nikoli rekreační) je dána potřebou člověka po diagnostických, preventivních a léčebných službách, které mohou být poskytovány jak v resortech využívajících přírodní léčivé faktory, tak na specializovaných klinikách a léčebnách s využitím nejmodernějšího vybavení a nejmodernějších lékařských technologií. To vede k alokaci dvou hlavních forem lékařské turistiky – klinické a resortní.

Etnická turistika je založena na tom, že turisté navštěvují místa svého narození, bydliště příbuzných a přátel. Etnický cestovní ruch je přitom různými autory definován zcela odlišně, například se uvádí:

- **Etnokulturní turistika** - zájezdy organizované do míst pobytu malých národů, které nemají vlastní národní nebo správní vzdělání;
- **Krajanská turistika** - turistické zájezdy krajanů z blízkého i vzdáleného zahraničí, a to i prostřednictvím rodinných vazeb, které mají za cíl tyto vazby udržovat, podporovat kultivaci jejich rodného jazyka, seznamovat se s jejich národními hodnotami, vzájemně porozumět a spolupracovat;
- **Nostalgická turistika** - výlety do místa narození, dřívějšího bydliště, do míst svého původu.

Tranzitní turistiku lze klasifikovat jako účel návštěvy pouze z hlediska příjezdového cestovního ruchu. Existují dva hlavní typy tranzitní turistiky. První se týká cestujících v letecké dopravě, kteří nevstupují do země ve smyslu právním, ale jsou v zemi pouze pro tranzit (přestup na jinou linku). Takové cestující jsou tradičně považováni za její návštěvníky. Druhý se týká osob cestujících přes třetí zemi do jejich destinace nebo domova.

UNWTO rozlišuje **nákupní** turistiku jako samostatný druh cestovního ruchu a prezentuje jej jako zájezdy do určitých regionů a zemí s cílem pořídit si různé zboží (často lokálně vyrobené a za diskontní ceny) buď pro vlastní spotřebu, nebo za účelem jeho dalšího prodeje ve své zemi. Typickými příklady nákupní turistiky jsou známé „kožichové zájezdy“ do Řecka, zájezdy do Turecka a SAE za účelem nákupu oblečení, obuvi a kosmetiky. Zajímavostí je, že v bývalém Sovětském svazu z nákupní turistiky vznikl „fenomén kyvadlových obchodníků“. Patří mezi ně turisté cestující do jiné země nebo oblasti za účelem nákupu zboží a jeho následného prodeje.²⁰

Ekologická turistika. Jedno z nejrychleji rostoucích odvětví cestovního ruchu. UNWTO uvádí, že jeho roční růst se odhaduje na 20 až 30% ročně a podíl příjmů z mezinárodního cestovního ruchu dosahuje 10-15%.²¹ Stále však neexistuje dobře zavedená

²⁰ Shapoval G.F. "Historie cestovního ruchu", Minsk, 1999., S.42;

²¹ World Tourism Organization, Tourism Economic Report, 1998, [online]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/anre98_e.pdf.

definice ekoturistiky. Ani jeden druh cestovního ruchu nevzbuzuje mezi odborníky takový zájem a tak ostré spory jako ekoturistika.

Definice „ekoturismu“, kterou uvádí IUCN (International Union for Conservation of Nature), je považována za jednu z nejúplnějších a obecně uznávaných: „Ekoturismus je výlet se zodpovědností k životnímu prostředí v relativně nenarušených přírodních oblastech s cílem poznávat a užívat si přírodu a kulturní atrakce, což přispívá k ochraně přírody, má mírný dopad na životní prostředí, zajišťuje aktivní socioekonomickou participaci místních obyvatel a jejich příjem z této činnosti.

A.S.Kuskov, autor mnoha knih o cestovním ruchu, definuje ekoturistiku jako: *„turistické návštěvy málo změněných nebo nezměněných území s jedinečnými přírodními, historickými a kulturními zdroji, které splňují základní principy udržitelného rozvoje cestovního ruchu, všemi možnými způsoby přispívají k socioekonomickému rozvoji navštívených regionů, zahrnují vzdělávací a kognitivní složky, zvyšují úroveň ekologické kultury cestovatelů a životní úroveň místního obyvatelstva a také vyžadují dodržování přísných pravidel chování v přírodním prostředí“*.

Na základě analýzy těchto definic je možné formulovat principy ekoturismu:²²

- Ekoturistika podněcuje a uspokojuje touhu po komunikaci s přírodou cílevědomým cestováním do nedotčených nebo málo pozmeněných přírodních oblastí;
- Ekoturismus má relativně malý negativní dopad na přírodní prostředí, a proto je někdy označován jako „měkká turistika“;
- Ekoturistická aktivita předchází negativním dopadům na přírodu a kulturu, povzbuzuje touroperátory a turisty k podpoře ochrany přírody a socioekonomického rozvoje území;
- Ekoturismus spojuje rekreaci, zábavu a environmentální výchovu pro cestovatele a předpokládá existenci určitých, spíše přísných pravidel chování, jejichž dodržování je základní podmínkou úspěšného rozvoje samotného odvětví;

²² Pererva V.I., „Ekologická turistika v moderním světě“, 1999, s. 120-125.

- Rozvoj ekoturismu by měl být prospěšný pro místní obyvatelstvo a nesmí být v rozporu s jejich zájmy a socioekonomickým rozvojem;
- Ekoturismus je chápán jako součást odvětví cestovního ruchu, která nabízí a prodává svůj produkt cestovního ruchu a má z něj zisk, nebo jako činnost cestovního ruchu v přírodě, která přináší zisk k ochraně přírodního prostředí, jakož i ke zlepšení životní úrovně místního obyvatelstva;
- Hlavní cíle ekoturistiky: environmentální výchova, zlepšování kultury vztahů člověka s přírodou, rozvíjení etických norem chování v přírodním prostředí, posilování pocitu osobní odpovědnosti za osudy přírody a jejích jednotlivých prvků, jakož i obnova duševní a fyzické síly člověka a poskytování dobrého odpočinku v podmínkách přírodního prostředí.

Agroturistika (venkovská turistika). Většina autorů jej definuje jako jednu z hlavních forem ekologické turistiky. Tento směr přitom představuje významný segment turistického trhu a má právo na určitou nezávislost. Agroturistika by měla zahrnovat výlety individuálních turistů i organizovaných skupin za účelem rekreace v přírodních nebo speciálně vybavených venkovských sídlech a areálech, seznámení se s venkovským způsobem života, poznání místních tradic, zvyků, systémů hospodaření s přírodou. Neotřesitelné přitom zůstávají: zásada nevměšování se do tradic a zvyků místního obyvatelstva, touha udržovat symbiotické a přátelské vztahy s místními obyvateli, pomoc při udržování přírodního a kulturního prostředí v rovnovážném stavu, jakož i povinný příjem prostředků z rozvoje venkovské turistiky do místních rozpočtů. Dnes si tento druh turistiky rychle získává na oblibě v řadě evropských zemí. Nutno podotknout, že největší úspěchy v rozvoji agroturistiky dosáhly země východní Evropy.²³ V pobaltských zemích, Polsku, Maďarsku, České republice a na Slovensku byl vytvořen a úspěšně funguje celý systém agroturistických farem. Cestou rozvoje agroturistiky se vydaly i velké západoevropské země - Švýcarsko, Německo, Belgie, Nizozemsko, Francie. Dlouhou tradici má v Rakousku a v severní Itálii.

²³ Vaněček D., „Agroturistika”, Jihočeská univerzita, 1997., S.85-89.

3.4. Faktory ovlivňující rozvoj mezinárodního cestovního ruchu

Studium tendencí v mezinárodním cestovním ruchu umožňuje identifikovat několik faktorů, které mají významný vliv na rozvoj mezinárodního cestovního ruchu:²⁴

- *přírodně-geografické;*
- *kulturně-historické;*
- *socioekonomické;*
- *demografické;*
- *materiálně-technické;*
- *politické.*

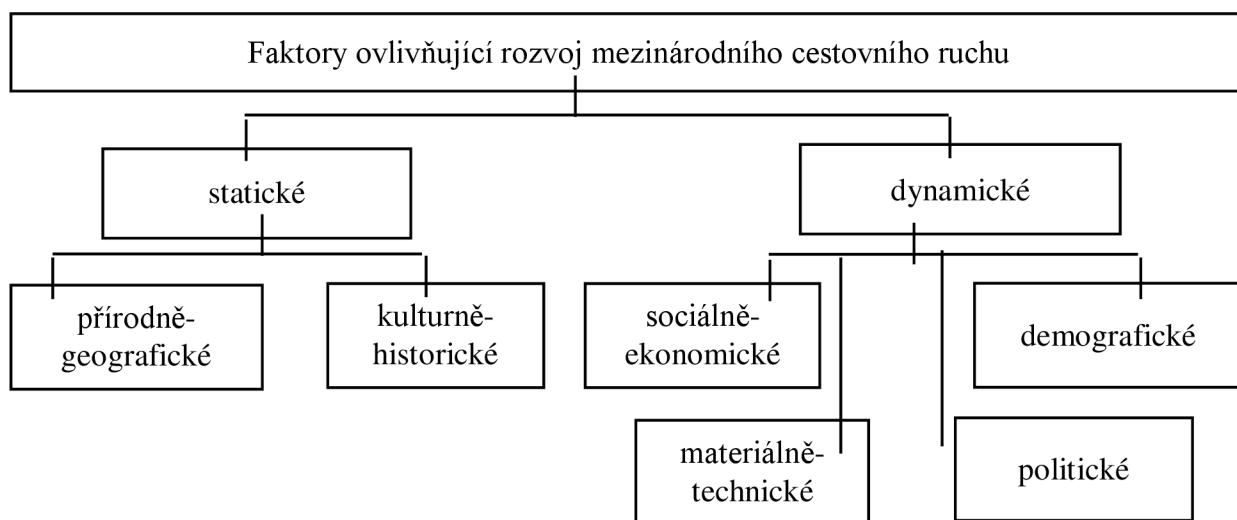
Kromě toho jsou všechny faktory podmíněně rozděleny do dvou velkých skupin:

- *statické*, tedy takové, jejichž hodnota se v čase nemění. Například přírodně-geografické a kulturně-historické faktory, které společně určují rekreační zdroj země;
- *dynamické*, které zahrnují faktory, které mají tendenci se měnit. Například logistické, politické, socioekonomické a demografické faktory.

Klasifikace faktorů ovlivňujících rozvoj mezinárodního cestovního ruchu je uvedena na obrázku č. 1:

²⁴ Vavilová E.V., “Základy mezinárodního cestovního ruchu”, 2005., S.45-54.

Obrázek č. 1: Faktory ovlivňující rozvoj mezinárodního cestovního ruchu

Zdroj: Vlastní zpracování dle Ippa.ru (2022)

Přírodně-geografické faktory se projevují v zeměpisné poloze, terénu, klimatu, pobřeží řek, jezer a moří, v podzemním bohatství (minerální vody, jeskyně atd.), ve flóře a fauně, v krásné a bohaté přírodě. Tyto podmínky jsou rozhodující pro výběr konkrétní oblasti, kterou turisté navštíví. Bohatství přírodních zdrojů, možnost a výhodnost jejich využití má obrovský vliv na rozsah, tempo a projevy rozvoje cestovního ruchu. Důležitou roli hraje geografická poloha regionu či země, tzn. blízkost moře, malebné horské a lesní oblasti, povaha pobřeží, poloha země ve vztahu k hlavním dodavatelům turistů, poloha regionu na důležitých tranzitních trasách, odlehlost nebo blízkost míst vojenských konfliktů, postavení vůči oblastem soutěžícím o přijímání cizinců apod. Například, velká odlehlost Japonska či Nového Zélandu od nejnávštěvanějších zemí a nevhodná poloha pro tranzit i přes nejbohatší předpoklady nepříznivě ovlivňuje rozvoj zahraniční turistiky. Země střední Evropy, Západní Indie, Singapur a další však prostřednictvím cestovního ruchu úspěšně využívají výhod své vynikající geografické polohy.

Samostatně stojí za zmínku vliv povrchu turistické oblasti na přilákání turistů. Všechny obtíže způsobené obtížným terénem pro pokládku silnic a jiných komunikací a všechny další náklady s tím spojené jsou v zásadě splaceny tím, že nejatraktivnější jsou oblasti s obtížným (obvykle malebným) reliéfem. Horský terén se vyznačuje velkými rekreačními zdroji díky horskému vzduchu, zvýšenému ultrafialovému záření, možnosti pořádání lyžování atd.

Kulturně-historické faktory se projevují v rozmanitosti historických a architektonických památek, ve vysoké úrovni duchovní a hmotné kultury, v mozaice

národnostního a konfesního složení obyvatelstva, ve vysoké vzdělanosti, v dlouholetých tradicích kulturních a jiných vazby jak v rámci regionu, tak s dalšími velkými regiony světa.

Nejvýznamnější vliv mají *socioekonomické* faktory, mezi něž patří obecná úroveň rozvoje země, struktura jejího hospodářství, kvalita života, socioprofesionální skladba obyvatelstva, míra urbanizace a mobilita obyvatelstva. politická stabilita atd.

Význam socioekonomických faktorů v rozvoji mezinárodního cestovního ruchu neustále roste. Stále větší význam hraje aktivace ekonomických vazeb mezi státy na základě mezinárodní dělby práce. Rozmach mezinárodního obchodu a zlepšení dopravní infrastruktury byly důležitým materiálním předpokladem rozvoje cestovního ruchu.

Přitom v moderních podmínkách s vysokým pracovním a životním tempem se výdaje na rekreaci stávají důležitými a nezbytnými. Rozšíření sociálního složení turistů má pozitivní dopad na rozvoj mezinárodního cestovního ruchu, což bylo možné díky zlepšení mzdových podmínek, prodloužení doby placené dovolené, poskytování různých sociálních záruk a výhod pracovníkům a zaměstnancům na úkor podniků.

Pod vlivem ekonomických a sociálních faktorů se v posledních desetiletích 20. století v západoevropských zemích změnilo paradigma společenského vědomí: duchovní hodnoty převažují nad materiálními. Dnes se člověk více než na spotřebu hmotných statků zaměřuje na poznání reality, získávání dojmů, užívání si života.²⁵

Rozvoj cestovního ruchu je neustále ovlivňován *demografickými* faktory souvisejícími s velikostí populace, jejím rozložením v jednotlivých zemích a regionech, pohlavím a věkovou strukturou, rodinným stavem a složením rodiny.

Je logické, že toky turistů ze zemí s vysokou hustotou obyvatelstva jsou intenzivnější než ze zemí s nižší hustotou obyvatelstva. Navíc je zde poměrně zřetelný trend změn turistické mobility v závislosti na věku, pohlaví a rodinném stavu. Největší inklinaci k aktivním formám cestovního ruchu tak vykazují lidé ve věku 18-30 let. Nejméně 1/5 všech turistů jsou mladí lidé, kteří se ve vyspělých zemích mají finančně dobře, mají dobré vzdělání a snaží se uspokojit své vlastní kognitivní zájmy. Obecná turistická mobilita lidí však dosahuje vrcholu ve 30–50 letech. O to více však všichni výzkumníci věnují pozornost tomu, jak rychle roste podíl starších

²⁵ Chodorková L. F., "Ekonomika a organizace mezinárodního cestovního ruchu", Moskva, 2011., S.32-38.

lidí nad 55 let v mezinárodním (i domácím) cestovním ruchu. Studie ukazují, že svobodní (nezadaní) lidé jsou mobilnější než ženatí a ženy se o turistiku zajímají více než muži.

Do skupiny demografických faktorů patří i urbanizace (nárůst podílu městského obyvatelstva), jejíž míra je přímo úměrná intenzitě turistických cest. V roce 2020 byl Hongkong nejvíce urbanizovanou zemí, Belgie vedla žebříček mezi evropskými zeměmi.²⁶ V rámci jedné země je míra turistické aktivity ve městech mnohem vyšší než ve venkovských oblastech. Navíc čím větší město, tím větší počet jeho obyvatel jezdí na turistické výlety. Důvodem je především potřeba odpočinku (spojená se změnou prostředí), způsobená přetížením a nervovým vypětím.

Materiálně-technické faktory mají velký vliv na růst cestovního ruchu a rozšiřování jeho sociální základny. Hlavní souvisejí s rozvojem dopravy, ubytování, spojů, stravování, maloobchodu a služeb. V posledních desetiletích se v důsledku vědeckého a technologického pokroku doprava stala rychlejší, bezpečnější a pohodlnější.

Specifikem dopravních spojů je jejich integrační charakter, neboť mění svět v jednotný prostor. Pro mezinárodní cestovní ruch je nejdůležitější zajistit spojení mezi víceúrovňovými dopravními prostředky tak, aby turistické cestování nemělo žádné zastávky ani přestávky v dopravní komunikaci. Nejdůležitějšími charakteristikami dopravní infrastruktury jsou tedy rychlost pohybu a úroveň bezpečnosti vozidel.

Zvláštní místo v cestovním ruchu zaujímají ubytovací a stravovací služby. Úroveň hotelových a restauračních služeb hraje důležitou roli při obsluze zahraničních turistů. Odvětví cestovního ruchu, a zejména odvětví ubytování a stravování, však během roku podléhá výkyvům v poptávce po turistických službách, což nepochybně vede ke zvýšení nákladů na údržbu podniků a růstu nákladů na jejich služby.

Mimořádně důležité místo zaujímá rozvoj internetových zdrojů, které výrazně zvyšují efektivitu podniků a organizací v cestovním ruchu, a tím rozšiřují možnosti cestování. Rezervační systémy přes internet se začaly na cestovním trhu houfně zavádět od počátku 90. let 20. století. Zkvalitňování služeb zákazníkům v období před začátkem jejich cesty klade nové požadavky na zlepšení kvantitativního a kvalitativního informačního systému. Navíc díky

²⁶ Hodnocení zemí podle úrovně urbanizace, [online]. Dostupné z: <https://gtmarket.ru/ratings/urbanization-index>.

moderním způsobům komunikace na internetu je dnes možné najít podrobné informace o málo známých regionech, které podněcují fantazii a vytvářejí motivy k cestování.

Politická skupina faktorů aktivně přispívá k rozšiřování mezinárodních turistických vazeb. Zde je třeba si povšimnout faktoru vnitropolitické stability země hostující zahraniční hosty. Významným politickým faktorem je existence mezistátních a mezivládních dohod o spolupráci v oblasti ekonomických, obchodních, vědeckých, technických a kulturních vztahů.

Státní politika ve vztahu k cestovnímu ruchu se projevuje ve stanovování norem pro aktivity cestovního ruchu, plánování, reklamu a kontrolu cestovního ruchu prostřednictvím správních orgánů.

Politika v cestovním ruchu úzce souvisí s politickým režimem země a definuje tři úrovně vládní intervence:²⁷

- **Totální intervence** – zakládají státy totalitního typu, kde nejsou demokratické svobody, neprojevuje se iniciativa soukromého sektoru. Stát monopolizuje všechny funkce aktivit cestovního ruchu;
- **Částečná intervence** – pozorována ve většině demokratických zemí, vyznačujících se aktivní ekonomickou aktivitou. Stát prostřednictvím organizačních struktur ve větší či menší míře zasahuje do realizace aktivit cestovního ruchu a kontroluje je, přičemž soukromému sektoru ponechává volnost ve vytváření podniků v sektoru služeb na základě tržního hospodářství. Příkladem jsou opatření EU k vytvoření jednotného trhu v Evropě bez vnitřních hranic s volným pohybem kapitálu, zboží, služeb a osob. Sjednocení daňové politiky a zavedení jednotné měny v tomto regionu vytváří všechny předpoklady pro intenzivní rozvoj cestovního ruchu;
- **Nízká intervence** – charakteristická pro politické režimy, které prakticky nezasahují do aktivit cestovního ruchu, čímž dává iniciativu v této oblasti soukromému sektoru působícímu na konkurenčním trhu.

Mezi negativní důvody politické povahy, které ovlivňují rozvoj mezinárodního cestovního ruchu, je třeba poznamenat:

²⁷ Bessonová V.B., „Státní politika v oblasti cestovního ruchu“ [online] Dostupné z: <http://www.sgu.ru.php>.

- vnitřní politická nestabilita v zemi nebo regionu;
- absence dobrých sousedských vztahů mezi státy;
- vojenské konflikty;
- cyklické a strukturální krize;
- terorismus a extremismus;
- zahraničněpolitická izolace státu.

3.5. Význam cestovního ruchu pro jednotlivce a společnost

Role cestovního ruchu ve světové praxi neustále roste. Jako jeden z největších, vysoce ziskových a nejdynamičtějších odvětví, hned po těžbě ropy a rafinaci, pokud jde o ziskovost. Podle údajů WTTC za rok 2019 tvoří cestovní ruch 10% obrátu na trhu výroby a služeb na planetě, 10,4% celosvětového HDP, 7% mezinárodního exportu a 27,4% exportu služeb, 5% všech daňových příjmů a 10,6% všech pracovních míst.²⁸ V důsledku toho může cestovní ruch, který je ovlivňován řadou vnějších faktorů, sám o sobě významně ovlivnit ekonomickou, politickou, environmentální, sociokulturní situaci těch zemí a regionů, kde se rozvíjí. Navíc tento dopad může být jak pozitivní, tak negativní. Y.F. Volkov vyzdvihuje *politický, vzdělávací, kulturní, sociální, biologický, ekologický* a *ekonomický* významy cestovního ruchu.²⁹

Politický význam cestovního ruchu, zejména mezinárodního, spočívá ve vzájemném sblížení, výměně názorů a názorů mezi obyvateli různých zemí a kontinentů. Cestovní ruch může pomoci spojovat národy, položit základy mírové spolupráce a sloužit jako jeden ze způsobů, jak posílit mír. Zahraniční cestovní ruch je nejlepší formou poznání jakékoli země a jejích obyvatel, protože představa o ní, získaná z knih, rozhlasu, kina, televize, často neodpovídá skutečnosti. Přímý kontakt při cestování do této země může změnit mylné představy a předsudky.

²⁸ WTTC, zprávy o hospodářském dopadu cestovního ruchu, [online]. Dostupné z: <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact#:~:text=In%202019%2C%20the%20Travel%20%26%20Tourism,to%20334%20million%20in%202019>

²⁹ Volkov Y.F., „Úvod do hotelnictví a cestovního ruchu“, Rostov na Donu, 2003, S.43-54

Vzdělávací hodnotou cestovního ruchu je formování všestranně rozvinuté osobnosti. Turistika rozšiřuje obzory člověka, zvyšuje jeho intelekt a umožňuje spojit relaxaci s poznáním světa, studiem okolního života, historie, kultury, zvyků národů dalších zemí. To, co člověk vidí a slyší během cestování, zpravidla zůstane dlouho v paměti. Seznámení s kulturou a zvyky národů různých zemí člověka duchovně a kognitivně obohacuje.

Kulturní význam cestovního ruchu spočívá v obohacení osobní kultury při poznávání nových měst, lidí, jejich historie a zvyků, úspěchů v umění, architektuře, divadelním umění, literatuře, hudbě a také ve zdokonalování znalostí cizích jazyků. V globálním smyslu se kulturní význam projevuje v nastolování a posilování pozitivního vhledu generace, v podpoře zachování kulturního dědictví národů, jakož i v usnadnění navazování vzájemného porozumění mezi lidmi v různých zemích a regionech.

Sociální (společenský) význam cestovního ruchu se projevuje růstem sounáležitosti, kamarádství a vzájemné dobré vůle účastníků turistického zájezdu, samostatnosti, svědomitosti, smyslu pro zodpovědnost a disciplínu, v rozvoji sebeovládání a vůle za každých okolností, ve správném vztahu k přírodě, místnímu obyvatelstvu. V globálním smyslu, společenský význam pro život společnosti spočívá v obnově psychofyzických zdrojů společnosti a pracovní kapacity člověka, racionálním využití volného času, v zajišťování zaměstnání pro obyvatelstvo a příjmů zaměstnanců vlastníků v podnicích.

Biologický význam cestovního ruchu spočívá v pobytu v příznivých klimatických podmínkách, obnově fyzických sil a mravním odpočinku. A v důsledku toho - zlepšení zdraví, pohody, zvýšení schopnosti pracovat a chuť pracovat, což zase přispívá ke zvýšení produktivity práce. Globální biologický význam cestovního ruchu se projevuje ve zvyšování genetické diverzity lidstva. Právě s příchodem mezinárodní turistiky měli lidé možnost setkávat se s lidmi jiných národů a dokonce i ras, což znamená, že se objevila možnost šíření genetického materiálu.

Ekologický dopad moderního cestovního ruchu má dvojaký dopad na ekologickou situaci. Na jedné straně je do určité míry poškozováno životní prostředí. Dochází ke změně přirozených životních podmínek lidí, flóry a fauny. Mezi faktory škodlivých vlivů cestovního ruchu dávají místní obyvatelé na první místo znečištění ovzduší z dopravy a neekologického využívání půdy, jelikož turisté kladou uspokojení svých potřeb na rekreaci na vyšší úroveň než starost o využití a zachování přírodního prostředí. Na druhé straně má cestovní ruch zájem na ochraně přírodního prostředí, neboť to je důležitou podmínkou jeho činnosti. Při využívání

přírodních, kulturních, historických míst má cestovní ruch zájem na jejich udržování. Dobře upravené parky, náměstí, památky přispívají k dobrému odpočinku a zvyšují hodnocení turistického podniku. Cestovní ruch však většinou narušuje přírodní rovnováhu a je nutné cílené a promyšlené využití částek vybraných od cestovních kanceláří formou místních daní. Je vhodné je využívat k údržbě přírodního bohatství regionu, historických památek a správy parku. Úspěšné cestovní kanceláře jsou navíc schopny přispívat na dobročinné účely, čímž se osvobozují od řady daní.

Ekonomický význam cestovního ruchu je důležitý zejména pro stát, kdy vystupuje nejen jako poskytovatel služeb, ale i jako spotřebitel jednotlivých prvků služeb. Podle G.A. Jakovlev, výhody rozvoje cestovního ruchu zahrnují: zvýšení peněžních toků do regionu, včetně přílivu cizí měny; zvýšení daňových příjmů; růst hrubého domácího produktu; vytváření nových pracovních míst; reforma rekreační infrastruktury, kterou využívají turisté i místní obyvatelé. Nicméně se ekonomický význam především projevuje poptávkou a spotřebou turistů, jejichž potřeby se obvykle dělí do tří skupin: základní, specifické a doplňkové. Základní jsou potřeby turistů v dopravě, ubytování a stravování. Specifické - hlavní účel cesty - potřeba léčby, získávání dojmů, komunikace, zábava atd. Doplňkové potřeby uspokojují podniky cestovního ruchu, které aktivně obchodují službami a produkty. Zejména prostřednictvím spotřeby cestovní ruch stimuluje ekonomickou aktivitu země nebo regionu: zvyšují se příjmy podniků v odvětví cestovního ruchu, roste poptávka po zboží a službách určitého regionu a tím pádem zvyšuje i obchodní obrat. Cestovní ruch rozvíjí místní infrastrukturu, vytváří další pracovní místa a má stimulační účinek na odvětví služeb. Můžeme tedy hovořit o přímém i nepřímém vlivu cestovního ruchu na ekonomiku země či regionu.

Přímý dopad je výsledkem výdajů turistů na nákup zboží a služeb, které zvyšují příjmy země a regionu, zajišťují doplnění rozpočtu prostřednictvím daní, poplatků a dalších plateb od podniků cestovního ruchu. Je známo, že příjmy ze zahraniční turistiky ve vyspělých zemích jsou dvakrát vyšší než příjmy z mezinárodního obchodu s barevnými a železnými kovy. Příjmy z cestovního ruchu jsou odvozeny z výdajů na cestovní ruch, které jsou definovány jako celková částka spotřebitelských výdajů vynaložených návštěvníkem během jeho cesty a pobytu v destinaci.

Peníze, které turisté utratí v místě pobytu, vytvářejí příjem nejen pro region, ale i pro hostitelskou zemi jako celek. Každý halír vydělaný při prvním obratu finančních prostředků a přijatý ve formě příjmu opět opouští účet společnosti. Tímto způsobem, jako výsledek

prvotních výnosů, získaných v důsledku výdajů na cestovní ruch, vznikají nové příjmy, ale již třetích stran, pokud vystupují jako dodavatelé jakéhokoli zboží pro podniky cestovního ruchu. Výsledkem je přírůstkový příjem.

Tento proces má nepřímý dopad na ekonomiku země (regionu). Nepřímý přínos cestovního ruchu pro ekonomiku země se projevuje v efektu opakování nákladů turistů na nákup služeb a zboží v určitém čase a na určitém místě. Tento jev se nazývá multiplikační efekt, neboli multiplikátor. Multiplikační efekt cestovního ruchu se projevuje v tom, že v důsledku řetězové reakce „výdaje – příjmy“ příjem od jednoho turisty převyšuje částku, kterou v místě pobytu vynaložil na nákup služeb a zboží. To znamená, že část příjmů získaných z výnosů z prodeje turistických služeb a zboží směřuje na daně. Když turistický podnik nakoupí místní zboží, začnou peníze turistů plně pracovat pro ekonomiku regionu. Tyto příjmy se používají k výplatě mezd pracovníkům, kteří je zase utrácejí za zboží a služby. Část peněz získaných od turistů jde na vytvoření akumulčního fondu; další část kryje náklady vynaložené na nákup zboží zakoupeného v jiných regionech, tzn. představuje odliv peněz z ekonomiky cestovního ruchu. Ovšem, zvyšování příjmů a řízení výroby produktu cestovního ruchu tedy posiluje multiplikace výdajů na cestovní ruch. Ale čím více zboží se dováží z jiných regionů, tím menší je multiplikační efekt.

Souhrnně lze potenciální ekonomický dopad cestovního ruchu shrnout následovně:

- podnik cestovního ruchu vytváří vnitrostátní zisk;
- cestovní ruch uvádí do života novou formu spotřebitelské poptávky - turistickou poptávku;
- cestovní ruch má určitý vliv na rozvoj odvětví, která vyrábějí spotřební zboží;
- cestovní ruch přispívá ke snižování nezaměstnanosti;
- cestovní ruch napomáhá rozvoji zábavního a vzdělávacího podnikání; cestovní ruch zvyšuje příjmy dopravních společností a komunikačních služeb, vytváří příjmy z výroby turistického vybavení;
- cestovní ruch zvyšuje poptávku po suvenýrech, místních rukodělných výrobcích;
- cestovní ruch přispívá ke stabilizaci devizových příjmů;

- zvyšování příjmů cestovních kanceláří přispívá k růstu příjmů do místních a státních rozpočtů prostřednictvím daní.

Mezi negativní důsledky vlivu cestovního ruchu na život místního obyvatelstva patří:

- nárůst podílu nekvalifikované pracovní síly;
- nárůst počtu odchylek od společenských norem chování (alkoholismus, chuligánství, prostituce), rozvody;
- bezstarostný přístup mládeže k životu;
- komercializace kultury (ztráta identity konkrétní turistické destinace);
- konflikty mezi místním obyvatelstvem a turisty.

V celosvětovém měřítku mezi negativní důsledky rozvoje cestovního ruchu patří:

- zvýšená konkurence o místní zboží a služby;
- přírodní zdroje a nemovitosti;
- odliv peněz do zahraničí v rámci pasívního cestovního ruchu;
- environmentální a sociální problémy způsobené cestovním ruchem;
- nedostatečný rozvoj ostatních odvětví hospodářství, pokud se cestovní ruch v regionu stane stěžejním odvětvím.

4. Cestovní ruch v Rusku

4.1. Charakteristika Ruska

4.1.1. Geografie Ruské federace

Ruská federace je největší stát na světě, který zaujímá 1/6 celé rozlohy Země (17 milionů kilometrů čtverečních). Rusko se nachází na severní polokouli, na severu euroasijského kontinentu. Hranice mezi Evropou a Asií obvykle vedou podél pohoří Ural, řeky Ural a Kaspického moře, takže část země je v Evropě, část v Asii. Rusko sousedí s osmnácti zeměmi. Má pozemní hranice s Norskem, Finskem, Estonskem, Lotyšskem, Litvou, Polskem, Běloruskem, Ukrajinou, Gruzii, Ázerbájdžánem, Kazachstánem, Čínou, Mongolskem a Severní Koreou. Námořní hranice - s Japonskem a Spojenými státy.

Rusko je jediným státem, jehož území omývá dvanáct moří. Na východě je země omývána Ochotským mořem, Japonským mořem, Beringovým mořem a Beringovým průlivem; na severu – Barentsovým mořem, Čukotským mořem, Karským mořem, Východosibiřským mořem a Laptevským mořem; na jihu - u Azovským mořem a Černým mořem; na západě - Baltským mořem a Finským zálivem.

Asi 70% země zabírají roviny a nížiny. Jak již bylo uvedeno, evropskou a asijskou část země odděluje pohoří Ural, z nichž nejvyšší je Mount Narodnaja (1895 metrů). Od pohoří Ural po Primorské území leží Sibiř, rozdělená řekami Jenisej a Lena do tří přirozených oblastí. Na jihu asijské části se tyčí pohoří Altaj, jehož nejvyšším bodem je hora Belukha (4056 metrů). Na východ od pohoří Altaj jsou Sajany, Bajkal a Zabajkalsko. Dále směrem k Tichému oceánu začíná horský systém Dálného východu, jehož nejvyšší bod a celé asijské části - Klyuchevskaya Sopka (4750 metrů), nacházející se na poloostrově Kamčatka. Na jihu Ruska se tyčí pohoří Severního Kavkazu, korunované Elbrusem (5642 metrů), nejvyšším bodem nejen Ruska, ale i Evropy.

Téměř 40% území země zabírají lesy – to je čtvrtina lesních rezervací planety. Území země je rozděleno na 4 přírodní pásy a 11 přírodních zón. Dálný sever je zónou arktických pustin. Na jihu, v Subarktidě, se nachází tundra a lesní tundra. Mírné pásmo je z více než poloviny obsazeno tajgou – největším pralesem na světě. Na jeho zbytku jsou zóny smíšených lesů, lesostepí, stepí, polopouští a pouští. Na pobřeží Černého moře na Kavkaze se nachází

subtropické pásmo, které tvoří pouze 0,05 % rozlohy země. V Rusku je 35 národních parků a 84 přírodních rezervací.³⁰

V zemi je asi 2,8 milionu řek, z nichž největší jsou Volha, Jenisej, Lena, Ob a Amur. V severozápadní části Ruska se nacházejí 2 největší evropská jezera – Ladoga a Onega. Kaspické moře je největší slané jezero na světě a nejhlubší jezero na planetě je Bajkal.³¹

4.1.2. Klimatické podmínky

Jak je již známo, Území země je rozděleno na 4 přírodní pásy a 11 přírodních zón. Mezi pásy patří:

- *arktický* - pobřeží a ostrovy Severního ledového oceánu;
- *subarktický* - polární kruh;
- *mírný* - střední Rusko, západní Sibiř, Dálný východ;
- *subtropický* - pobřeží Černého moře, Kavkazské hory.

Klima středního Ruska se vyznačuje mírnými teplotními výkyvy. V zimě je zde průměrná teplota -10°C, v létě - +20°C. Na západní Sibiři může v zimě teplota vzduchu klesnout na -40°C, v létě je v průměru +20°C. Nejnižší teploty jsou na východní Sibiři. Ve vesnici Oymyakon v Jakutsku byla zaznamenána nejnižší teplota (-72°C). V létě je zde chladno a vlhko, průměrná teplota je +19°C. Pobřeží Černého moře je jedinou oblastí země, kde ani v zimě teplota neklesá pod nulu a sníh je velmi vzácný. Arktický přírodní pás je prakticky neobyvatelný. Vyznačuje se dlouhými mrazivými zimami a chladným létem trvajícím pouze 2-3 týdny. Téměř celé území zabírá věčně zmrzlá půda, průměrná teplota v lednu je -27°C, v červenci - +5°C.

Jak je již zřejmé, turistická sezóna v Rusku je velmi závislá na jeho klimatu. Léto je nejpříznivější období pro cestování po Rusku. V této době zde převládají kladné teploty - v průměru od 0° na arktickém pobřeží do +25° v jižních oblastech. Zima trvá ve středním Rusku

³⁰ Gorbaněv V.A., „Geografie cizího světa a Ruska“, Moskva, 2018., S. 72-85.

³¹ Ministerstvo přírodních zdrojů a ekologie Ruské federace, státní zpráva „O stavu a využívání vodních zdrojů Ruské federace v roce 2018“, s. 8, [online]. Dostupné z: http://fcpvhk.ru/wp-content/uploads/2019/12/2019_gosdoklad_voda2018_new_09122019.pdf.

pět měsíců. Nejchladnějším měsícem v roce je leden, na březích moří - únor. Sníh začíná padat v říjnu až listopadu a mrazy trvají až do konce března.

Předjaří není nejlepší období pro cestování po celé zemi. V dubnu jsou městské ulice rozbředlé s občasným sněhem a venkovní krajiny zaplňují rozbouřené řeky. V květnu často prší, doprovázené silným větrem a bouřkami.

Začátek podzimu je nejkrásnější období a skvělý čas na poznávání Ruska. Teplota září zpravidla neklesne pod $+15^{\circ}$. Navíc na začátku měsíce jsou Rusové a hosté země potěšeni „babím létem“ - zahřátím na $+25^{\circ}$, které trvá několik dní až dva týdny. V říjnu se stále častěji objevují dlouhotrvající mrholící deště, klesá teplota a v noci jsou mrazy.

4.1.3. Flóra a fauna

V Rusku existuje přibližně 25 000 druhů rostlin. Nejbohatší flóra (více než 6000 druhů) se nachází na Kavkaze a Dálném východě (až 2000 druhů), nejméně vegetace je na arktických ostrovech.

Tundra a lesní tundra se nachází v zóně věčně zmrzlé půdy, která neumožňuje rozvoj velkých zástupců flóry, přežívají zde pouze lišejníky a mechy, zakrslé keře a stromy.

Lesy zabírají téměř polovinu území země, přičemž většina z nich se nachází v asijské polovině Ruska. Tajga se táhne od Karélie po Ural, pak se táhne přes Sibiř, včetně Kamčatky a Sachalinu. V sibiřských lesích rostou především jehličnaté druhy (borovice, cedr, smrk, modřín), zředěné dubem, osikou a brizou. Na Dálném východě jsou smíšené lesy, podobné těm, které zabírají střední pásmo Ruska. Blíže k jihu roste jasan, habr a javor. Teplým oblastem Ruska dominují oblasti lesostepí (Střední Volha, Jižní Ural a Západosibiřská nížina) a stepí s hustou vegetací a malým počtem stromů (Jižní Volha a jih západní Sibiře).

Zvířecí svět Ruska je bohatý a rozmanitý: na Dálném severu a v oblastech tundry jsou polární liška a zajíc, lední medvěd, tuleň, mrož a sobi, mezi ptáky - koroptev, rackové a polární sovy. Sibiřská tajga je rájem pro jeleny, losy, medvěda hnědého, lišku, vlka, zajíce a rysa. Charakteristickými představiteli zdejších pernatých jsou tetřev obecný, tetřev hlušec, sova, louskáček, křížák.

Dálný východ je známý tygrem usurijským (vymírající druh) a leopardy, Kamčatka je proslulá velkým množstvím medvědů hnědých a jelenů.

4.1.4. Časová pásma, jazyky a náboženství

Rusko je díky svému rozsáhlému území rozděleno do 11 časových pásem. V prvním časovém pásmu (Kaliningrad) je rozdíl oproti moskevskému času minus 1 hodina. V 11. časovém pásmu (Kamčatka) je čas o 9 hodin před Moskvou.

Oficiálním jazykem Ruska je ruština. Jazyky s oficiálním statusem: vepsština, karelština a finština (Karelia), dolganština a čukotština (Jakutsko), kazašština (Altajská republika), mansijština, něnština, selkupština a chantijština (autonomní okruh Chanty-Mansi a autonomní oblast Jamal-Němec). Mezi rodilými ruskými mluvčími žijícími v různých oblastech středního Ruska lze rozlišit několik skupin dialektů - středoruské dialekty, severní a jižní dialekty. Rozdíly ve fonetice a syntaxi nebrání mluvčím ve vzájemném porozumění. Nejčastějším cizím jazykem je angličtina, následovaná němčina.

Rusko je zemí, kde koexistuje asi 160 národností. Podle ústavy je Ruská federace sekulární zemí, ve které žádné náboženství nemůže být povinné ani státní, takže země má svobodu vyznání. Na legislativní úrovni platí zákaz urážet city věřících a páchat jednání, které lze považovat za neúctu k nim. Největší část věřících se hlásí ke křesťanství. Mnoho občanů, zejména ve východních a jižních oblastech země, preferuje islám. V Khakassii, Burjatsku a některých oblastech Altaju - buddhismus. V židovských diasporách - judaismus.

4.1.5. Státní struktura a měna

Ruská federace zahrnuje 85 rovnocenných subjektů - 22 republik, 9 území, 46 regionů, 3 federální města (Moskva, St. Petersburg a Sevastopol), 1 autonomní oblast a 4 autonomní okresy.

Hlavou státu je prezident, který je volen ruskými občany na šestileté období všeobecným tajným hlasováním. Státní moc je vykonávána na základě rozdělení na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Státní moc vykonává prezident, Federální shromáždění (Rada federace a Státní дума), vláda Ruské federace a soudy Ruské federace.

Národní měnou Ruské federace je rubl.

4.1.6. Hlavní pamětihodnosti

Rusko je země s dlouhou historií a bohatou kulturou. Některé architektonické, historické a kulturní památky na území Ruské federace jsou zařazeny na seznam světového dědictví UNESCO. Rusko je rodištěm velkých básníků a spisovatelů, umělců a architektů, vědců, hudebníků, skladatelů, astronautů a cestovatelů. Ruské malířství, klasická hudba a balet jsou součástí světového kulturního dědictví.

Nemá smysl mluvit o všech pamětihodnostech Ruska, protože to bude mít velikost daleko přesahující velikost této bakalářské práce. Pro dostatečné seznámení s kulturními památkami Ruské federace stačí uvést 27 míst, která jsou součástí světového dědictví UNESCO:

- ***Kremľ a Rudé náměstí*** (Moskva) je největší aktivní pevnost v Evropě, oficiální sídlo prezidenta Ruské federace. Rudé náměstí je oblíbeným místem pro procházky turistů;
- ***Chrám Vasila Blaženého*** (Moskva) je nejznámějším ruským chrámem a vizitkou země. Nachází se na Rudém náměstí a je pozoruhodné svou historií, architekturou, originální výzdobou a sbírkou ikon a církevních cenností;
- ***Tret'jakovská galerie*** (Moskva) je největší ruské muzeum, které obsahuje slavná umělecká díla vytvořená Vasněcovem, Ivanovem, Šiškinem, Surikovem a dalšími ruskými umělci;
- ***Bolshoy divadlo*** (Moskva) je jedním z nejvýznamnějších operních a baletních divadel na světě;
- ***Sídlo Kuskovo*** (Moskva) je letním sídlem hrabat Šeremetěvů, které je nyní muzeem s luxusním parkem se sochami;
- ***Ermitáž*** (St. Petersburg) je muzeum, které ukrývá jednu z nejrozsáhlejších sbírek uměleckých děl na světě. Základy sbírky byly shromážděny za vlády Kateřiny II. Komplex tvoří šest vzájemně propojených historických budov na Palácovém náměstí: Zimní palác, Náhradní dům Zimního paláce, Malá Ermitáž, Velká Ermitáž, Nová Ermitáž a Ermitážní divadlo. Muzeum má také k dispozici Muzeum císařské porcelánky a Menshikovský palác;

- **Peterhof** (St. Petersburg) - královské sídlo založené Petrem Velikým, které je známé svými parky, fontánami a velkolepou výzdobou Velkého paláce;
- **Katedrála svatého Izáka** (St. Petersburg) je nejznámější a největší kostel v St. Petersburgu. Katedrála získala statut pamětního muzea, ale bohoslužby se zde konají čtyřikrát ročně;
- **Klášter Alexandra Něvského** (St. Petersburg) je pravoslavný mužský klášter, jehož hlavní svatyní jsou relikvie Alexandra Něvského;
- **Carská dědina** (St. Petersburg) je muzejní rezervace s krásnými parky a luxusními paláci, bývalá venkovská královská rezidence. Světově proslulá díky nejznámějšímu ruskému básníkovi A.S. Puškinovi;
- **Olympijský park** (Soči) - komplex zařízení pro XXII. zimní olympijské hry v roce 2014. Před stélou s pochodní, kde byl zapálen olympijský oheň, je světelná a hudební fontána „mísa olympijského plamene“, kde se večer koná grandiózní představení - přehlídka zpívajících fontán;
- **Janovská pevnost** (Krym. Sudak) je unikátní historickou památkou středověku. Obranná stavba postavená na vrcholu Pevnostní hory. Dnes se zde konají rytířské turnaje;
- **Chanův palác** (Krym) je jedinečnou ukázkou krymskotatarské architektury. Dá se tomu říkat město ve městě. Na území jsou bohatě zdobené mešity, lázně a mauzolea. Žilo zde několik generací vládců Chanátu dynastie Girey;
- **Vlaštovčí hnízdo** (Krym, Jalta) je miniaturní novogotický zámek postavený v roce 1911 německým baronem Steingelem;
- **Solovecké ostrovy** (Arkhangelsk) jsou největším souostrovím Bílého moře, kde se nachází muzejní rezervace, Solovecký klášter, pouště a skety;
- **Města "Zlatého prstenu Ruska"** - trasa, která spojuje osm středověkých ruských měst, kde jsou krásné kláštery a kostely a vynikající Ruská příroda;
- **Kostel Borise a Gleba** (Kideksha) je jednou z nejstarších památek stavitelství z bílého kamene předmongolského Ruska;

- ***Klášter Trojice-Sergieovi*** (Sergiev Posad) je největší duchovní a vzdělávací centrum pravoslavného Ruska, státní muzejní rezervace a fungující klášter, kde jsou uchovávány relikvie Sergia Radoněžského;
- ***Architektonický celek Kižského pogostu*** (ostrov Kiži) se skládá ze dvou kostelů a zvonice z 18.-19. století, obklopených jediným plotem. Přebraženský kostel byl postaven bez jediného hřebu, pouze za použití sekery;
- ***Kazaňský Kreml*** (Kazaň) je historický objekt kulturního dědictví, muzejní rezervace, centrum tatarské kultury a tradic. Hlavní ozdobou Kremlu je elegantní modrobílá mešita Kul Sharif;
- ***Ruiny řecké kolonie Chersonese*** (Sevastopol) jsou historickou a architektonickou rezervací se starožitnými amforami, ruinami sloupů a mramorových desek s basreliéfy;
- ***Lesy republiky Komi*** jsou největší netknuté lesy v Evropě;
- ***Jezero Bajkal*** (východní Sibiř) je nejhlubší jezero na planetě, které je největší zásobárnou sladké vody;
- ***Údolí gejzírů*** (Kamčatka) je jedním z nejkrásnějších míst na světě. Jedná se o sopečný kaňon, dosahující šířky 2 km a táhnoucí se v délce 4 km, kde ze země vyvěrají stovky gejzírů a horkých pramenů;
- ***Sikhote-Alinská přírodní biosférická rezervace*** (Přímořské území) je stanovištěm pro sobolí, amurské tygry, norky a další vzácná zvířata;
- ***Ubsunurské povodí*** (Republika Tyva) je domovem pro 80 druhů savců, včetně sněžného leoparda a argali uvedených v Červené knize, stejně jako 350 druhů ptáků;
- ***Teletské jezero*** (Altaj) je obrovská přírodní nádrž, která se nachází v nadmořské výšce 500 metrů a táhne se v délce téměř 80 km.

4.2. Historie rozvoje cestovního ruchu v Rusku

Vznik turistiky na rozsáhlém území Ruska má kořeny ve starověku a středověku. Historii rozvoje cestovního ruchu v Rusku lze do značné míry korelovat s periodizací historie světového cestovního ruchu, přičemž k tomu se přidává rozdělení v určitých etapách do určitých dílčích etap, s přihlédnutím ke specifickým rozvoje ruské ekonomiky.

4.2.1. Období osvícenství (do 90. let 19. století)

V ruském státě byly první cesty spojeny se vzdělávacími, obchodními, politickými a náboženskými účely. Mezi nejstarší cesty patří přesuny obchodních karavan jak na území středověkého Ruska, tak za jeho hranicemi. Středověké ruské spisy popisují takové cesty do zemí Konstantinopole, Astrachaňského státu, Byzance a také po Velké hedvábné stezce.³²

Spolu s křesťanstvím se do Ruska dostala tradice poutí. Na začátku 12. století vykonal igumen Daniel pouť do Konstantinopole a Jeruzaléma. Jeho příběhy a popisy náboženských cest obsahovaly informace o přírodě, kultuře a životě různých zemí a národů. V patriarchálním Rusku, s téměř úplnou negramotností většiny obyvatel, byla hodnota poutí jako zdrojů různých znalostí relevantní až do 19. století. Hlavními poutními místy v zahraničí byly Palestina, Jeruzalém, hora Afon.

Na konci 17. století, počínaje panováním Petra I., byly provozovány zahraniční cesty za účelem získání znalostí pro rozšíření kognitivních obzorů. Příklad ukázal sám car Petr I., který cestoval v rámci Velkého moskevského velvyslanectví do zemí západní Evropy. Stalo se tak v letech 1697-1699. Od té doby se poznávací cestování v Rusku stalo jedním z nejběžnějších druhů cestovního ruchu. Cesty spojené se studiem různých aspektů života v západoevropských zemích měly významný vliv na rozvoj ruské kultury. Ovšem týkaly se velmi omezeného počtu lidí, zejména šlechty, většina obyvatel Ruska byli nevolníci, kteří nikam odejít nemohli. Jedním z důsledků tohoto vlivu byla povinná výuka cizích jazyků šlechticům. Za Petra I. se šlechtici hromadně učili němčinu a holandsčinu; později i francouzštinu.

³² Y. S. Putrik, "Historie cestovního ruchu", 2014., Moskva, ISBN 978-5-4365-0131-4.

Tímto způsobem první cesty, uskutečněné hlavně pro utilitární, vzdělávací a náboženské účely, formovaly dovednosti teritoriálních pohybů, přispěly k šíření geografických znalostí o zemích a také k seznámení se s úspěchy kultury různých národů.

Již v 18. století se objevily první pokusy organizovat zájezdy do zahraničí pro všechny příslušníky ruské šlechty. Veniamin Gensh v roce 1777 publikoval několik stránek přílohy k novinám „Moskovské Vedomosti“, ve kterých představil „Plán podnikové cesty do cizích zemí“. Bylo to první pozvání Rusů na skupinový výlet do západoevropských zemí. V souladu s plánem měla skupina mladých šlechticů odcestovat na některou z německých, italských nebo francouzských univerzit, poté cestovat po trase přes Švýcarsko, Itálii a Francii, aby se seznámila s uměním těchto zemí a manufakturním podnikáním.

Hlavní překážkou cestování v 18. - počátkem 19. století napříč Ruskem byly špatné cesty, nedostatek podmínek pro normální životosprávu na cestě (hotely, hospody, stanice pro převlékání nebo odpočinek koní). Možnost vycestovat do zahraničí byla i pro vyšší třídu materiálně omezena. Ve 20. letech 19. století stál zahraniční pas 500 rublů stříbrem, kromě toho bylo nutné získat povolení k odjezdu od cara osobně, ten byl povolen pouze za účelem léčby nebo provádění obchodních transakcí. Ale již v 50. letech došlo k liberalizaci cestování a koncem 19. století se geografie cestování bohatých šlechticů rozšířila do všech evropských zemí: Itálie, Švýcarska, Německa, Švédska a dalších zemí, které přitahovaly Rusy. Na začátku 20. století se náklady na cestování výrazně snižují, což rozšiřuje škálu příležitostí pro lidi s mírně nadprůměrnými příjmy. Na konci 19. - počátkem 20. století tvořili Rusové významnou část rekreatantů ve francouzských přímořských letoviscích (Azurové pobřeží a Atlantické pobřeží). Turistický byznys v těchto místech byl zaměřen na ruské turisty: byly otevřeny „ruské penziony“, jejichž majiteli byli zpravidla lidé ruského původu.

Počínaje 19. stoletím se exkurze, túry a cestování začaly používat jako způsob výuky ve školách všech typů, a také pro shromažďování vědeckých, geografických a historických informací o různých regionech Ruska. Rozvoj vědy, vynálezy v oblasti techniky, vznik železnic, parníků - to vše přispělo k rychlému šíření vnitřních i vnějších cest za různými účely.³³

³³ Usyskin G., „Eseje o historii ruského cestovního ruchu“, Moskva, 2000.

Cestovní ruch se tak během období osvícenství vyvíjel těmito směry:

- poutě;
- cesty za účelem léčby a rehabilitace;
- cestování individuálního a výletního typu poznávací povahy.

4.2.2. Podnikatelské období (1890-1917)

Vznik organizované turistiky se datuje počátkem 90. let 19. století. Tehdy se objevily společnosti orientované na turistiku: „Společnost milovníků přírodopisu“, „Krymský horský klub“, „Kavkazský horský klub“, „Kruh horských sportů“ a další. Zakladatelé společností položili pevný základ pro rozvoj cestovního ruchu v Rusku. Nejprve to byly pěší výlety a poté výlety s využitím dopravy. S příchodem parníků se začalo provozovat cestování po vodě. V roce 1913 se plaveb zúčastnilo 10 milionů cestujících. V roce 1914 byly postaveny dvě z největších motorových lodí té doby - "Velkovodkyně Olga Nikolaevna" a "Velkovodkyně Tatyana Nikolaevna". Na Krymu a na Kavkaze vznikla letoviska, kde se soustřeďovaly rekreační druhy turistiky. V roce 1913 bylo v Rusku 60 sanatorií pro 3000 lůžek. Začala formace podnikání v cestovním ruchu. Toto období rozvoje cestovního ruchu v Rusku je také charakterizováno formováním výletních služeb.

Rozsáhlou činností pro rozvoj turistiky vyvíjela „Organizace cyklo-turistů“ (OCT), která vznikla v roce 1895. Její činnost souvisela s rozvojem různých druhů ruské turistiky. Společnost cyklo-turistů měla stanovy, vydávala průvodce a časopisy, podílela se na vývoji cestovní mapy Ruské říše, navazovala spojení s turistickými organizacemi v ruských městech a evropských zemích.

Do roku 1900 bylo v Rusku založeno 14 výborů OCT, byly otevřeny zastoupení ve 135 ruských městech i v zahraničí - v Bruselu, Vídni, Ženevě, Londýně, Harlemu, Miláně, Mnichově a Paříži. Přátelské dohody byly uzavřeny s 12 zahraničními turistickými společnostmi z Rakouska, Belgie, Německa, Itálie, USA a dalších zemí. S hotely a restauracemi v těchto zemích byly také uzavřeny zvýhodněné servisní smlouvy. Na začátku 20. století počet Rusů cestujících do zahraničí za turistickými účely každoročně rostl až do vypuknutí první světové války. V roce 1901 byla na základě OCT vytvořena jednotná „Ruská společnost turistů“ (RST). Členové spolku kladli turistické trasy, pohybovali se nejen pěšky,

ale i na kolech, koních, lyžích, účastnili se závodů kanoistiky a plachetnic. Dokonce první cestu kolem světa na kole podnikl Anisim Pankratov. Trvala od 30. prosince 1911 do 28. června 1913.³⁴

Podnikatelské období v historii ruského cestovního ruchu se tak vyznačovalo na jedné straně vzdělávacím a výletním zaměřením a na straně druhé formováním a rozvojem různých druhů sportovní turistiky. Cestovní ruch jako sektor služeb a odvětví ekonomiky se teprve začínal formovat a měl převážně elitní charakter nebo vzdělávací a propagandistický charakter. Hlavním účelem cestovního ruchu bylo prostřednictvím exkurzí a cestování vzdělávat široké masy ruského obyvatelstva. Spolu s tím se vytváří základna pro elitní rekreaci a rehabilitaci a také trh pro elitní výjezdovou turistiku.

Období podnikání je charakterizováno následujícími trendy:

- vytváří se turistická infrastruktura: restaurace, hotely, dopravní síť;
- formuje se turistický trh, na kterém lze vysledovat dva hlavní segmenty: elitní turistiku pro bohaté a výletní (rekreační) turistiku pro inteligenci;
- Objevují se četné turistické firmy, kanceláře, společnosti, kluby, společnosti.

4.2.3. Organizačně-centralizované období (1930–1970)

V roce 1928 byla „Ruská společnost turistů“ reorganizována na „Společnost proletářské turistiky“ a v roce 1930 byla vytvořena „Všesvazová dobrovolná společnost proletářské turistiky a exkurzí“ (SPTE), která zahrnovala všechny organizace cestovního ruchu, sdružující ve svých řadách 75 tisíc lidí. V sovětském cestovním ruchu tak vznikl státní monopol. Pobočky společnosti působily ve všech republikách. V Rudé armádě byla turistika využívána jako prostředek výchovy k vlastenectví a jako vojenský sportovní výcvik. Výjimečnou oblibu dostaly především pěší a lyžařská turistika. Pro vojáky byly organizovány také vzdělávací zájezdy do míst občanské války, na Krym, Kavkaz, do Moskvy a Leningradu.

V roce 1929 byla založena Všesvazová akciová společnost “Inturist”, která souvisela s počátkem rozvoje zahraniční turistiky a zefektivněním přijímání zahraničních hostů. V roce 1931 byla pro ubytování zahraničních turistů vytvořena Všesvazová akciová společnost "Hotel,

³⁴ Shapoval G.F., "Historie cestovního ruchu", Minsk, 1999.

kteřá měla na starosti 17 hotelů v různých městech země. V roce 1941 bylo přijato tak 100 tisíc zahraničních turistů.³⁵

Počátkem 30. let se již exkurzní a sportovní turistika stávala masovým fenoménem, o jehož rozvoj se starala Nejvyšší rada tělesné kultury.

Do roku 1939 byl v SSSR vytvořen segment rekreačních služeb, který měl 3098 sanatorií. V roce 1956 dosáhl počet turistických základen 109, bylo obslouženo 2,5 milionu domácích i zahraničních hostů, služby byly prodány za 17,8 milionu rublů. V dalších letech se počet turistických základen zvýšil na 222.³⁶ V poválečných letech se rozšířila rodinná a dětská turistika. V 50. a 60. letech 20. století byly uskutečněny celosvazové dětské výpravy za sportovní turistikou. Všechny druhy turistických aktivit se v zemi rozvíjely za podpory státu a odborů. Za účelem rozvoje mezinárodního cestovního ruchu mládeže byl v červnu 1958 vytvořen Byro mezinárodního mládežnického turismu „Sputnik“. Předsednictvo se zabývalo výměnou skupin mládeže SSSR s jinými zeměmi. Nicméně během 60. a 70. let 20. století pouze 0,4 % občanů SSSR vycestovalo do zahraničí.³⁷

Hlavní rysy organizačně centralizovaného období:

- rozvoj sociálního cestovního ruchu;
- vytvoření materiální základny pro rekreační cestovní ruch (restaurace, sanatoria, pionýrské tábory);
- rozvoj rodinné, amatérské a sportovní turistiky;
- omezení vnějšího (výjezdového) cestovního ruchu.

4.2.4. Administrativně-normativní období (1970-1990)

Rozvoj cestovního ruchu v tomto období probíhal v souladu s plány, jejichž realizace byla závazná. Plány byly vypracovány na dlouhá období (5 let) a schváleny nejvyššími orgány pro cestovní ruch. Normativní ukazatele plánů, které byly brány jako základ pro rozvoj cestovního ruchu a služeb, podléhaly přísné kontrole.

³⁵ Zorin I.V., Kaverina T.P., Kvartálnov V.A., „Turistika jako činnost“, Moskva, 2005., [online]. Dostupné z: https://tourlib.net/books_tourism/zorin.htm;

³⁶ Kolotova E.V., "Věda o rekreačních zdrojích", Moskva, 1998, s.78;

³⁷ Dvorničenko V.V., „Rozvoj cestovního ruchu v SSSR (1917-1983)“, Moskva, 1985.

Toto období je charakteristické dalším rozvojem sociální turistiky. Cestovní ruch je také využíván jako prostředek výchovného působení na mladou generaci. Například v 70. letech 20. století byly prováděny celosvazové výpravy školáků a mládeže. Cílem takových masových turistických akcí byla výchova k vlastenectví, sportovní příprava a otužování.

V období 80. let a do roku 1992 se rozšířil nový typ rekreační služby - kurzové léčení. Během takové léčby bydleli rekreační v bytech a domech soukromého sektoru a absolvovali léčbu a rehabilitaci v sanatoriu. V roce 1985 poskytovaly turistické organizace služby 248 milionům lidí. Nejvyšší roční míra růstu zahraničního cestovního ruchu v SSSR (10% oproti světovému průměru 5-6%) připadá na období 1976-1980.

Hlavní rysy administrativně-normativního období:

- rozvoj cestovního ruchu v podmínkách přísné regulace a plánování;
- rozšíření geografie cestovního ruchu (Sibiř, Dálný východ);
- koncentrace rekreačních služeb do příznivých územních a klimatických pásem;
- distribuce nových forem služeb (rodinné dovolené, kurzové léčení);
- vytvoření největší a nejlevnější základny sociálního a neorganizovaného cestovního ruchu na světě;
- vytvoření vědecké základny pro studium cestovního ruchu;
- růst ukazatelů zahraničního cestovního ruchu.

4.2.5. Přejídné období (od roku 1990)

Toto období rozvoje ruského cestovního ruchu je charakterizováno přechodem od administrativní regulace cestovního ruchu k ekonomickým pobídkám založeným na nových ruských zákonech týkajících se jak podnikání, tak cestovního trhu obecně.³⁸

Přejídné období je charakterizováno následujícími trendy:

³⁸ Dolzhenko G.P., "Historie cestovního ruchu v předrevolučním Rusku a SSSR", Nakladatelství Rostovské univerzity, 1988, s. 79–80.

- přechod z monopolní ekonomiky na smíšenou (turistické podniky se stávají majetkem různých vlastníků);
- formování trhu cestovního ruchu na základě nových zákonů;
- využití zdrojů cestovního ruchu v tržním prostředí založeném na nových ekonomických a právních vztazích;
- změna charakteru poptávky v důsledku vzniku nových typů služeb cestovního ruchu (nákupní zájezdy - výlety za účelem hromadných nákupů; zábava, výuková turistika atd.);
- nedostatek poptávky po materiální základně cestovního ruchu (hotely, penziony, domovy důchodců);
- vznik velkého počtu malých a středních podniků cestovního ruchu;
- růst průměrných ukazatelů výjezdového cestovního ruchu, zejména za účelem nákupů.

V roce 2000 byl rozvoj cestovního ruchu v Ruské federaci charakterizován těmito oblastmi:

- další rozvoj trhu cestovního ruchu;
- zlepšení příslušného legislativního rámce;
- vývoj nových technologií v hotelnictví;
- vývoj nových typů turistických produktů;
- používání počítačových rezervačních systémů;
- rozvoj vzdělávací a vědecké základny cestovního ruchu;
- vznik nemonopolních struktur na ruském turistickém trhu;
- společný obchod se zahraničními firmami;
- Aktivace propagace turistického produktu na trhu.

4.3. Analýza cestovního ruchu v Ruské federaci

Ruská federace má vysoký turistický potenciál. Přírodní a klimatická rozmanitost ruských regionů umožňuje rozvoj téměř všech druhů cestovního ruchu v zemi. V mezinárodním žebříčku konkurenceschopnosti zemí v sektoru cestovního ruchu, zveřejněném odborníky Světového ekonomického fóra v roce 2011, Rusko obsadil pouze 59. místo ze 139 zemí. Na 4. místě je přitom přírodní bohatství země a na 13. místě světové kulturní dědictví. Podle UNWTO může Rusko rozumně přijmout až 40 milionů zahraničních turistů ročně. V roce 2017 bylo však toto číslo pouze 24,4 milionu lidí, což ve struktuře zemí na světovém trhu cestovního ruchu dává naší zemi pouze 1%.³⁹ Jinými slovy, z hlediska potenciálu přírodního a kulturního cestovního ruchu je Rusko na pátém místě na světě, ale z hlediska konkurenceschopnosti je na konci žebříčku, který v současnosti určuje jeho postavení – není exportérem, ale importérem služeb světového cestovního ruchu. Na tomto pozadí je převaha výjezdového turistického toku nad příjezdovým zcela přirozená.⁴⁰

Ve své analýze se autor zabýval změnami v ruském cestovním ruchu v období 2016 až 2021, protože v roce 2016 byla v Ruské federaci nejnižší dynamika rozvoje cestovního ruchu za posledních 10 let. Však největší pozornost bude věnována roku 2020, protože představuje nejzřetelnější změny v cestovním ruchu Ruska v souvislosti s pandemií COVID-19.

Podle statistik⁴¹ činil celkový výjezd Rusů do zahraničí v roce 2019 činil 45,3 mil. cest, což je o 43% více než v roce 2016. Ve srovnání s rokem 2016 se celkový odchozí tok za účelem rekreace zvýšil o 21%. Mezi Rusy je oblíbená volba za účelem turistiky v zemích rekreační dovolené: Egypt (39%), Bulharsko (17%), Turecko (30%), Kypr (33%). Výrazně vzrostl počet návštěv Rusů v Řecku (o 23%), Španělsku (o 29%), Rakousku (o 44%), České republice (o 31%). Hlavním účelem ruských občanů cestujících do zahraničí je volný čas a rekreace -

³⁹ Turistické měřítka UNWTO, Madrid, 2018., S.15, ISBN 978-92-844-1987-6, 978-92-844-1986-9, [online]. Dostupné z: <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284419876>;

⁴⁰ Gromov E.S. Trendy ve vývoji cestovního ruchu v Rusku // <http://www.djoen.ru/notebook/vto-i-turisticheskij-biznes-v-rossii.html>;

⁴¹ Statistika trhu cestovního ruchu v roce 2019, [online]. Dostupné z: <https://mitt.ru/Stati/statistika2019>;

64,1%, 23,6% vyrazí do zahraničí za příbuznými a přáteli, 9,4% cestuje do zahraničí za obchodními a pracovními účely.⁴²

Rok 2016 nebyl pro představitele cestovního ruchu jednoduchým rokem kvůli krachu řady cestovních kanceláří a politické nestabilitě. Od roku 2017 se podle propočtů Ministerstva cestovního ruchu Ruské federace objem trhu služeb cestovního ruchu oproti roku 2016 zvýšil o 18,4%.⁴³

Celkem podle Federální organizace cestovního ruchu Ruska (dále FOCRR) v roce 2016 vycestovalo do zahraničí 45,88 milionu obyvatel Ruska. To je o 15% méně než v roce 2018. V roce 2016 klesly i náklady na zahraniční cesty Rusů. Ve čtvrtém čtvrtletí činil pokles 3,1 miliardy dolarů. Však platí, že ruští cestovatelé nechali za rok v zahraničí 50,3 miliardy dolarů. To je ale o 3,2 miliardy méně než v roce 2018.⁴⁴

Druhou pozici by měl zaujmout segment domácího cestovního ruchu, jehož objem se v roce 2018 zvýšil o 9% na 18 mld. dolarů. Zároveň se počet aktivních domácích turistů odhaduje na 35–37 milionů lidí, z nichž většina preferuje plážovou turistiku, včetně pobřeží Černého moře, Azova, Baltského moře a pláží Japonského moře. Velmi populární je kulturní a vzdělávací cestovní ruch, kde nesporným lídrem jsou centrální a severozápadní federální okresy. Mezi hlavní centra přitažlivosti pro občany Ruské federace patří Petrohrad, Moskva, města Zlatého prstenu, Kazaň, poloostrov Krym, Kavkaz, jezero Bajkal atd.⁴⁵

Nejmenší podíl připadá na příjezdový cestovní ruch. V roce 2016, podle FOCRR, do Ruska za účelem cestovního ruchu vstoupilo 21,6 mil. cizinců, což je o 8,5 % méně než v roce 2018. Rusko tak minulo 1,95 mil. turistů. Pro srovnání: v Gruzii činil podíl turistů na celkovém počtu příjezdů 23%. V roce 2016 z 21 zemí, jejichž obyvatelé nejčastěji navštěvují Rusko, většina (13) snížila počet turistů vstupujících do Ruska. Mezi lídry v poklesu patří Itálie (-

⁴² Statistiky odjezdů Rusů ze země podle Rosstatu a Pohraniční stráže Ruské federace v 2016-2019, [online]. Dostupné z: <https://ekek.ru/statistika-vyiezda-iz-stranyi-rossiyan-po-dannyim-rosstata-i-pogranichnoy-sluzhby-rf/>;

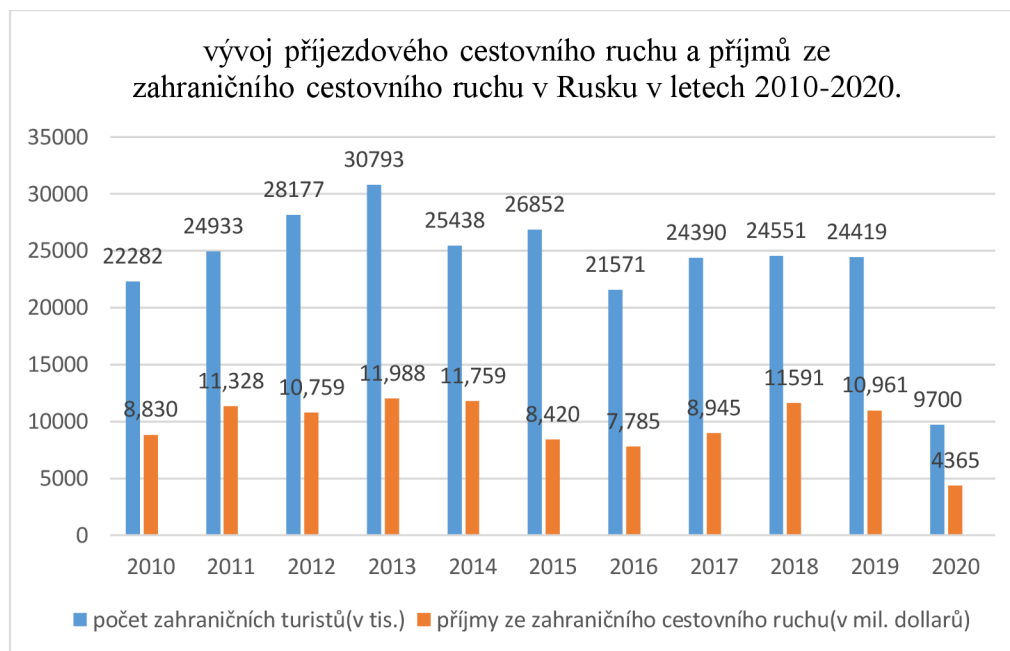
⁴³ Zpráva o práci Rostourismu za rok 2017, [online]. Dostupné z: <https://www.tourism.gov.ru/contents/documenty/otchet/otchet-za-2017-god>;

⁴⁴ Bulletin o současných trendech v ruské ekonomice, 2016-2020, [online]. Dostupné z: https://ac.gov.ru/uploads/2-Publications/BRE/BRE_68.pdf;

⁴⁵ „Cestovní ruch v číslech. 2010-2018“, Goskomstat RF, Ruský svaz cestovního ruchu, Moskva, 2010. S. 43-58.

21%), Norsko (-18,7%), Austrálie (-14%), Španělsko (-10%), Čína (-8,9%), Francie (-8,7%), Belgie (- 8,5%).⁴⁶

Graf č. 1: Vývoj příjezdového cestovního ruchu a příjmů ze zahraničního cestovního ruchu v Rusku v letech 2010-2020

Zdroj: Vlastní zpracování dle tourlib.net (2022)

Výše uvedený graf ukazuje dynamiku vývoje příjezdového cestovního ruchu a příjmů na území Ruské federace v období 2010-2020.⁴⁷

Pandemie COVID-19 se stala výzvou pro cestovní ruch a ekonomiku Ruska. Zavedení karanténních omezení souvisejících s pandemií mělo významný negativní dopad na na turismus. Uzavření hranic, dočasná uzamčení v některých zemích, potíže s lety - to vše vedlo k tomu, že se 40% ruských turistů rozhodlo neplánovat dovolenou v zahraničí. Nejvíce v roce 2020 utrpěla domácí turistika: poptávka po exkurzích a vzdělávacích zájezdech klesla o 50–60%.

V roce 2020 došlo k rekordnímu poklesu výjezdového i příjezdového toků turistů. Podle Federální Banky Ruska dosáhl objem příjezdového cestovního ruchu v lednu až listopadu 4,4 mil. dolarů, což je o 74,8% méně než ve stejném období předchozího roku. Obecně se v roce

⁴⁶ K výsledkům plnění Veřejného prohlášení cílů a záměrů Rostourismu za první pololetí 2016, Moskva, S.64;

⁴⁷ UNWTO, International Tourism Highlights, 2010-2020,[online]. Dostupné z: <https://tourlib.net/wto.htm>.

2020 objem příjezdového cestovního ruchu snížil o 72,7% a výjezdového cestovního ruchu o 74%. Nejvíce se snížil tok turistů z Mexika (o 96,1%), Austrálie (o 95,7%), Číny (o 95,6%), Nového Zélandu (o 95,5%) a Hongkongu (o 94%). V roce 2020 převážnou část příjezdového cestovního ruchu představovali občané Ukrajiny (61%), Kazachstánu (13%), samozvané Abcházie (8%) a dalších sousedních republik. To naznačuje, že hlavní proud turistů do Ruska byl založen na obchodních a pracovních cestách a také za účelem návštěvy příbuzných a přátel. Nejoblíbenějšími zeměmi, které představovaly většinu výjezdového cestovního ruchu, byly Turecko, Thajsko a Spojené arabské emiráty, jejichž celkový příliv činil 32%.⁴⁸

Populárními destinacemi ruských turistů byly v roce 2020 také Maledivy, samozvaná Abcházie, Egypt a Ukrajina. Počet cest, i když se oproti roku 2019 snížil, klesl pouze na 49,3% a na Maledivy pouze o 19,5%. Vzhledem k tomu, že snížení cest do jiných zemí bylo asi 70–90%, pak je to dostatečně nízká míra. Průlomem roku 2020 byla Tanzanie. Na Zanzibar létalo v roce 2020 přibližně 35 tisíc turistů, což je 5,3 krát více než v roce 2019.⁴⁹

Jak již bylo poznamenáno, v roce 2020 došlo v důsledku karanténních omezení k poklesu domácího trhu cestovního ruchu – podle různých odhadů oproti roku 2019 o 30–40%. Podle turistických úřadů regionů Ruska se turistický proud klesl nejvíce do Petrohradu (o 2 miliony, -80%), Moskvy (o 7 milionů, -72%), Burjatska (o 200 tis., -49%). Do Altajské republiky se přitom uskutečnilo více než 1,8 milionu cest, což je dokonce o 0,4% více než v roce 2019.⁵⁰

Nejvyšší tempo vykázal domácí cestovní ruch v letní sezóně. Podle FOCRR během letní sezóny 2020 navštívilo jih Ruska přes 10 milionů lidí. Nejoblíbenějšími destinacemi byly obvyklý Krasnodar (6,2 milionu lidí) a Stavropolské území (0,5 milionu lidí). Stojí za zmínku,

⁴⁸ S. Misichina „Ruský cestovní ruch: úspěchy, problémy, podpůrná opatření během pandemie koronaviru“, Moskva, 2020., [online]. Dostupné z: <https://dcenter.hse.ru/data/2020/08/12/1586908483/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%20%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%B8%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B0.pdf>;

⁴⁹ „Analýza trhu turistických služeb v Rusku, obecné trendy vývoje trhu v roce 2020“, [online]. Dostupné z: <https://academyopen.ru/journal/522>;

⁵⁰ Analýza ruského trhu turistických služeb: výsledky 2019-2020, [online]. Dostupné z: <https://marketing.rbc.ru/articles/12440/>.

že v roce 2020 bylo také několik nových míst pro hromadné cestování - Dagestán (poptávka vzrostla o 40%), Karélie, Ingušsko, Altaj a Kaliningradská oblast.⁵¹

4.4. Problémy rozvoje cestovního ruchu v Rusku a způsoby jejich řešení

V poslední době dochází ve světě ke katastrofám a krizím, které nepříznivě ovlivňují realizaci aktivit cestovního ruchu. Existuje mnoho různých problémů, které brání rozvoji a zlepšování ruských turistických aktivit. Mezi hlavní negativní rysy patří slabý regulačně-právní rámec a chybnou regulace subjektů cestovního ruchu, lze sem přičíst i nedostatek inovativních technologií. Hodně také záleží na lidském faktoru: od fungování státních orgánů až po místní podniky, provozující cestovní služby. Dnes ale v Ruské federaci prochází turistický ruch reformami a rozvíjí se. Turistické zdroje této země nejsou využívány příliš vhodně, ale dynamika růstu ruského trhu turistických služeb naznačuje touhu a nárůst počtu turistů, zejména zahraničních.

Problémy cestovního ruchu, které jsou v Ruské federaci přítomny, nacházejí své vysvětlení v mezerách ve školení zaměstnanců a vědecké podpoře, které jsou zcela vzdálené mezinárodním standardům. Od pracovníka cestovního ruchu je třeba mít počítačové dovednosti, znalost mezinárodní etikety, kompetentní řeč, znalost managementu, reklamního podnikání a ekonomiky odvětví. Velké množství zaměstnanců cestovních podniků si plně neuvědomuje důležitost mezilidské komunikace s kupujícími, což generuje především nespokojenost zákazníků a neochotu místo znovu navštívit. Jinými slovy, odborník musí být vzdělaný, dobře vychovaný, vynalézavý a musí také mluvit několika cizími jazyky. Vzniká tak potřeba rozvoje v Ruské federaci vícestupňového systému odborného cestovního vzdělávání, který může sloužit jako záruka konkurenceschopnosti státu na světovém trhu cestovního ruchu. Aby byl absolvent vysoké školy konkurenceschopný, musí být jeho diplom prestižní. Spolu s tím brzdí rozvoj příjezdového cestovního ruchu i zaostávající marketingová strategie zkvalitňování turistického produktu a jeho vstupu na světový trh, malý rozsah poskytovaných služeb, nekvalitní služby, cenová politika, která není regulována na požadované úrovni,

⁵¹ Tkacheva T.N., "Trh turistických služeb v Rusku, mezinárodní obchod Ruska", 2006., S.54-61.

nepohodlné turistické informační prostředí (patří sem, například, krátký pracovní den a banální nereálnost nákupu vstupenek do muzeí přes internet).⁵²

Jednou z hlavních okolností, které brání rozvoji cestovního ruchu v Ruské federaci, je nerozvinutá turistická infrastruktura a pomalé tempo její zlepšování, stejně jako malé množství hotelových zařízení pro levné ubytování. Zejména je zde málo hotelů pro střední třídu, jejich výstavba vyžaduje hodně peněz a dlouhou dobu návratnosti, do výstavby rezidenčních komplexů, které jsou o řádu dražší, přichází více investic, protože se rychleji vyplácejí. Nepřímým problémem této okolnosti je vysoká tržní hodnota pokojů, která přispívá k šíření „stínových“ hotelů, jejichž majitelé podnikají nelegálně. Tato skutečnost negativně ovlivňuje vnější dojem země a výrazně snižuje příjmy regionů ze zdanění.

Další podobnou okolností je nerozvinutost dopravní obslužnosti (špatná kvalita silnic, nedostatečný stav letišť, nádraží, nedostatek a opotřebením dopravy: autobusů, výletních lodí, letadel; nerozvinutý proces pravidelných letů v rámci země, atd.). Zde je vážným problémem vysoká cena letecké dopravy a nedostatek charterových letů. Snížení nákladů na vnitrostátní přepravu je hlavním strategickým cílem při řešení tohoto problému, protože ruský letecký trh je v podstatě uzavřen pro zahraniční společnosti, nedochází proto ke zvýšení úrovně konkurence. Ne vždy je pro občany výhodná i železniční doprava, která zabere spoustu času. Špatná kvalita silnic, nedostatek kaváren, motelů, parkovišť, špatné služby a vysoké ceny za služby brání autoturistice, která by se s náležitou podporou mohla stát dominantní v ruském cestovním průmyslu, vzhledem k bohatým a širokým ruským územím. Nejsou proto však dořešeny otázky zajištění bezpečnosti občanů na trasách a místech turistické poptávky;⁵³

V Rusku také existuje solidní trend k monopolizaci trhu cestovního ruchu. To vede k nedostatečné aktivitě menších podniků a také k nedostatku investičních projektů v méně významných turistických regionech země. Jak již bylo řečeno, investoři ve velkých monopolech jsou ochotnější investovat ve velkých městech, protože náklady v nich se vyplácejí rychleji. Díky tomuto fenoménu se obrovský turistický potenciál Ruska nerealizuje už desítky let, přichází zahraniční turisté více věnují pozornost pouze několika městům Ruska - Moskvě a Petrohradu, a tímto ignorují zbytek území Ruska.

⁵² Birzhakov M.B., Nikifirov V.I., „Analytická poznámka. Stav a problémy cestovního ruchu v Ruské federaci“, Petrohrad: Něvský fond, 2004., S.82-87;

⁵³ Chudnovsky A.D., Zhukova M.A., „Management cestovního ruchu v Rusku v moderních podmínkách“, učebnice, Moskva, 2007.,S. 202-208.

Rozvoj přímořské rekreace vážně brzdí neúžitná zdrojová základna. Příkladem může sloužit řada přímořských hotelů, které byly postaveny během Sovětského svazu. Aby fungovaly na mezinárodní úrovni, vyžadují generální opravu. Stejně tak rozvoj tohoto odvětví brzdí neuspokojivá ekologie a odpady různých typů v pobřežních zónách, vodní nádržích a přírodních oblastech; sezónnost poptávky po službách cestovního ruchu v tomto odvětví; nízká průchodnost; malá kapacita ruských pláží.

Jednou z nejvýznamnějších překážek rozvoje příjezdového cestovního ruchu v Rusku je mentalita místního obyvatelstva. Naprostá většina ruské populace má nízkou úroveň tzv. „turistické kultury“. Jde o pochopení vztahů všech subjektů cestovního ruchu o úloze a postavení cestovního ruchu v dnešním světě. Ne v každém regionu Ruské federace místní obyvatelé adekvátně reagují na návštěvníky a často dokonce projevují přímou nespokojenost. Takové chování projevuje zejména venkovské obyvatelstvo vzdálené od velkých měst, které se k zahraničním turistům chová s velkou nedůvěrou až přehlížením. Obvykle je to způsobeno škodou, kterou turisté způsobují životnímu prostředí, a nepříjemným chováním, ale za zvláštní mentalitu ruského lidu může z velké části dezinformující ruská masmédiá.

Vážné požadavky na vydávání ruských víz zůstávají rovněž relevantní. Ruská federace uzavřela dohody s více než stovkou zemí o zjednodušení vízového režimu. Většinou se ale jedná o málo rozvinuté státy. Země EU, USA a Kanada nechtějí vyjít vstříc Rusku. V roce 2009 státy Schengenské dohody přijaly vízový kodex, který postrádá špetku úlevy pro turisty z Ruské federace. Podle „Ruského turistického svazu“ (RTS) byly přijímající podniky za poslední 4 roky nuceny odmítnout 30–50% zahraničních turistů, kteří chtěli navštívit Rusko, kvůli problémům s vízy. Pro přilákání zahraničních turistů je podle názoru autora nutné zavést bezvízový vstup na 72 hodin do největších turistických center země, na největší akce, jejichž každoroční seznam musí schválit vláda Ruské federace.

Přes řadu výše nastíněných problémů se ruské turistické aktivity reformují a rozvíjejí. Pro řešení problémů v oblasti domácího a příjezdového cestovního ruchu stát vytváří federální cílové programy spolu s existujícími regionálními programy cestovního ruchu. Stát aktivně pracuje na otázkách navázání partnerství veřejného a soukromého sektoru, na jehož základě jsou přidělovány federální a regionální rozpočtové prostředky, a také soukromé investice.

Nejdůležitější etapou ve vývoji sektoru cestovního ruchu za poslední desetiletí bylo v roce 2011 přijetí federálního cílového programu „Rozvoj domácího a příjezdového cestovního

ruchu v Ruské federaci“, jehož principy jsou založeny na partnerství mezi státem a soukromý sektor.⁵⁴

Celková částka financování programu činila 332 miliard rublů (4,2 mld.dollarů). Program byl financován z federálního rozpočtu ve výši 96 miliard rublů (1,22 mld.dollarů), prostředků z rozpočtů ustavujících subjektů Ruské federace a obcí ve výši 25 miliard rublů (315 mil.dollarů) a z investičních zdrojů ve výši 211 miliard rublů (2,7 mld.dollarů).⁵⁵

Během první etapy (2011–2014) byly provedeny rozsáhlé práce na vytvoření velkých turistických klastrů v několika regionech Ruské federace. Tyto seskupení vznikly z podniků vykonávajících různé funkce, ale spojené jedním technologickým procesem. Klastry byly zvláště účinné při vývoji, výrobě, propagaci a prodeji turistického produktu. Úspěšně také přispěli k rozvoji infrastruktury v regionech, zkvalitnění systému vzdělávání personálu a realizaci efektivní reklamní politiky.

Druhou etapou (2014–2018) bylo vytvoření speciálních turistickě-rekreačních ekonomických zón, které představují část území Ruské federace, která má zvláštní režim podnikatelské činnosti založený na partnerství se státem. Na náklady rozpočtu Ruské federace, ustavujících subjektů Ruské federace a obcí byla vybudována veškerá potřebná infrastruktura v turistických a rekreačních zónách. Na náklady investorů byla vybudována nová turistická zařízení. V těchto ekonomických zónách byly vytvořeny atraktivní daňové zvýhodnění, administrativní režim, zvýhodněné podmínky pro pronájem a nákup pozemků zahrnutých do území zóny. Celkem bylo za dobu existence programu v Rusku vytvořeno 14 speciálních ekonomických zón turistického typu. Sedm turistických zón se nachází na území Irkutské oblasti, Altajského území, Altajské republiky, Burjatské republiky, Kaliningradské oblasti, Stavropolského území a Primorského území. Navíc na základě 7 ekonomických zón byl vytvořen další turistický klaster, který rovněž pokrýval rozsáhlé území země. UNWTO dává

⁵⁴Y.V. Kuzněcovová, „Aktuální úkoly rozvoje cestovního ruchu v Rusku v současné fázi“, Národní akademie cestovního ruchu, Petrohrad, 2012, S.34-52;

⁵⁵ N.V. Koroleva, „Analýza stavu rozvoje moderního cestovního ruchu v Ruské federaci“, S.4, [online]. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-sovremennogo-sostoyaniya-razvitiya-turizma-v-rossiyskoy-federatsii/viewer>.

velmi optimistický pohled vyvoje cestovního ruchu v Rusku. Podle její názoru do roku 2024 Rusko přijme 47,1 milionu turistů ročně a turistický tok z Ruska bude činit 30,5 milionu.⁵⁶

4.5. Rozvoj cestovního ruchu v Irkutské oblasti

Jak již bylo známo, nejrozsáhlejším druhem cestovního ruchu je rekreační cestovní ruch, neboť rekreace hraje důležitou roli při udržování úrovně rozvoje území a organizování pracovních míst. Ve střední Evropě například po ztrátě některých výrobních nebo zemědělských funkcí získávají malá sídla nový život jako rekreační střediska. Na tomto pozadí vypadají příjmy z tohoto sektoru v Irkutské oblasti velmi skromně, a to navzdory skutečnosti, že se region řadí mezi nejslibnější a nejatraktivnější pro investice v tomto odvětví v Ruské federaci. V roce 2019 činil podíl příjmů z turistů na hrubém městském produktu 3,5%. Existuje potenciál pro růst. Pouze za období 2014 až 2017 se společným úsilím organizací cestovního ruchu podařilo zvýšit úroveň cestovního ruchu v celkovém HRP (hrubém regionálním produktu) kraje z 1 na 3%. S přihlédnutím k realizaci projektů na organizaci speciálních ekonomických zón turisticko-rekreačního typu mělo dojít ke zvýšení podílu turistických příjmů na HRP na 10%, tedy přiblížit se světovým standardům, ale nestalo se tak, proč?⁵⁷

Rozšiřování sítě turistických zařízení je dáno především poptávkou po rekreaci. Specifika regionu je taková (drsne klimatické podmínky, málo rozvinutá dopravní síť apod.), že hlavní část nabízených turistických služeb je určena pro místní obyvatelstvo (realizace v rámci týdenního a čtvrtletního rekreačního cyklu). Pobřeží Bajkalu není výjimkou. Podle touroperatorů tvoří asi 70% turistů na jezeře obyvatelé Irkutské oblasti.

Je známo, že rekreační regiony mezinárodního a národního významu vznikají na základě unikátních kombinací extrémně omezených rekreačních zdrojů. Právě tento stav si nárokují okresy regionu, které mají přístup k jezeru Bajkal: Irkutsky, Slyudyansky, Olchonsky. Možná, že vytvořením speciální ekonomické zóny na těchto územích nebylo dosaženo

⁵⁶ UNWTO, International Tourism Highlights, 2020 Edition, [online]. Dostupné z: https://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2020.pdf;

⁵⁷ Sibiřská Bajkalská turistická asociace (SBAT), [online]. Dostupné z: <https://www.sbat.info/2018-2019>.

očekávaného zvýšení HRP, ale v oblastech Irkutsk a Olchon byly vyvinuty dlouhodobé komplexní programy pro rozvoj rekreačních zdrojů území, které jsou priority pro celý region.⁵⁸

Je třeba poznamenat, že příliv zahraničních turistů do Irkutského regionu se v letech před Covidem zvýšil. Odbor cestovního ruchu Ministerstva hospodářského rozvoje, práce, vědy a vysokého školství regionu spojuje zvýšenou aktivitu zahraničních turistů s účastí touroperátorů na mezinárodních výstavách a rozšiřováním hotelové základny. To vše se stalo díky koalici veřejného a soukromého sektoru. Je třeba uvést, že v roce 2019 se v Irkutském regionu na pozadí mírného poklesu výjezdového cestovního ruchu zvýšil příjezdový a domácí cestovní ruch. V roce 2019 v kraji odpočívalo 539,9 tisíce osob, což je o 9,7% více než v roce 2018. Počet zahraničních turistů se oproti roku 2018 zvýšil o 9,1% a činil 56,5 tisíce osob. Počet Rusů, kteří region navštívili, mírně vzrostl - o 1,5% na 483,4 tisíce lidí.⁵⁹

Zajímavostí je změna struktury zahraničního turistického toku: turistů z Německa, kteří bývali lídry v tomto segmentu (pět let od roku 2010 do roku 2015 zaujímali prioritní místa němečtí důchodci), přijelo o 10 tisíc lidí méně, zatímco hosté z Číny bylo o 15 tisíc více. Objem spotřeby cestovních služeb se například v roce 2019 zvýšil téměř o třetinu a činil asi 7 miliard rublů. Růst byl tažen především domácím cestovním ruchem.⁶⁰ Autor se domnívá, že je to kvůli vědomí lidí během vrcholící epidemie COVID. Lidé, kteří nemohli vycestovat do zahraničí, obrátili svou pozornost zejména k jezeru Bajkal a hledali místo klidné sebeizolace a vnitřního klidu.

V březnu 2017 byl produkt cestovního ruchu Irkutského regionu představen na třech mezinárodních výstavách cestovního ruchu: v Berlíně - ITB, v Moskvě - MITT, Intourmarket. Proběhla také jednání, v jejichž důsledku byly podepsány smlouvy s partnery z Německa, Nizozemska, Belgie, Francie, Finska, Švédska, Švýcarska, Číny, Koreje a Japonska, USA,

⁵⁸Kazachkova O.P., "Specifika přijímání a obsluhy turistů na trhu pohostinství Irkutské oblasti" / Kazachkova O.P., "Intelektuální a zdrojové potenciály regionů: aktivace a zvýšení efektivity využití", materiály Všeruské vědecké a praktické konference, Irkutsk, 16. května 2019, S.144-153;

⁵⁹ M. V. Levaševa, „Vyhledky rozvoje cestovního ruchu v Irkutské oblasti“, [online]. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/perspektivy-razvitiya-turizma-v-irkutskoy-oblasti>;

⁶⁰ Nikolaenko D. V., "Rekreační geografie", Moskva, 2015., S. 104.

Izraele. Plánovalo se zorganizovat další letecké společnosti, například došlo k dohodě o zahájení přímého letu na trase Mnichov – Irkutsk.⁶¹

Navzdory těmto pozitivním trendům by nemělo být zapomenuto na obecné vzorce formování vnějších rekreačních toků. Regiony, které vsadily na mezinárodní cestovní ruch a snaží se své trhy přeorientovat na západní turisty, čekají zklamání. Po krátkém výbuchu zájmu zůstane počet turistů malý. I v případě značných investic a nápravy nejviditelnějších nedostatků turistických služeb (nepohodlné prostředí podle západních standardů, špatně rozvinutá dopravní infrastruktura, jako je nedostatek pohodlného systému půjčování aut a špatná kvalita silnic, nedostatek luxusních hotelů), je nepravděpodobné, že by to situaci dramaticky změnilo. Analýzou rysů rozvoje cestovního ruchu v regionu Irkutsk lze identifikovat řadu klíčových problémů, jejichž řešení umožní maximalizovat rekreační potenciál území a výrazně zvýšit podíl příjmů z cestovního ruchu na HRP regionu.

V současnosti je jedním z primárních problémů tranzit toku turistů. Všeobecně rozšířený názor je, že do regionu jezdí lidé z celého světa, aby viděli jezero Bajkal, ale skutečná situace naznačuje opak. Cestovní kanceláře poznamenávají, že naprostá většina zahraničních turistů (80% zahraničních turistů z celé Evropy a Ameriky) jede tranzitem přes Irkutsk do Mongolska a Číny. Bajkal zatím není objektem účelové turistiky. Aby se to změnilo, je třeba osobě zaručit zábavní nálož alespoň na týden. Zahraničním turistům jsou na trhu služeb zatím nabízeny pouze tři celé dny. Prvním je prohlídka Irkutska, druhým výlet k Bajkalu s plavbou lodí a piknikem na jezeře, třetím výlet do Ust-Ordy s prolínajícími se prvky šamanismu a křesťanství. Podle statistik za rok 2018 zůstala průměrná délka pobytu cizinců v Irkutské oblasti stejná – dva dny, zatímco ruští turisté začali v regionu pobývat o den déle – pět dní místo čtyř. Podle odborníků se i při dvojnásobném navýšení délky pobytu zvýší podíl turistických poplatků na GRP 2–3krát (nyní je to 3,5%).⁶²

Druhým problémem je sezónnost a v důsledku toho vysoká cena zájezdů. Náklady na zájezd zůstanou stále vysoké také proto, že Bajkalské táborové místa mají krátkou sezónu provozu, obvykle tři (červen - srpen), méně často pět měsíců v roce. Společnosti se proto snaží

⁶¹ Zprávy o práci agentury cestovního ruchu regionu Irkutsk za roky 2017, 2018 a 2019 // Irkutská oblast. Oficiální portál. Agentura pro cestovní ruch Irkutské oblasti [online]. Dostupné z: <http://tour.irkobl.ru/sites/tour/about/report.php>;

⁶² M. V. Levaševa, „Vyhledky rozvoje cestovního ruchu v Irkutské oblasti“, [online]. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/perspektivy-razvitiya-turizma-v-irkutskoy-oblasti>.

v tomto krátkém období pracovat maximálně efektivně. Dovolená na Bajkalu je pro obyvatele centrálních oblastí Ruska stejně drahá jako například cesta do Turecka nebo Egypta. Pro region Irkutsk existují dva hlavní způsoby, jak „vyrovnat sezónu“: rozvoj eventové a obchodní (kongresové) turistiky. Pro region je nejperspektivnější druhý směr. V řadě států je obchodní turistika hlavním zdrojem příjmů v této oblasti. Kromě toho, že obchodní turisté umožňují naložení hotelové základny mimo sezónu, se odhaduje, že se jedná o nejziskovější návštěvníky, protože v průměru utratí za den pobytu výrazně více peněz než ostatní kategorie rekreatantů. Další pozitivní bod: u více než 70% pořádaných akcí (výstavy, kongresy, konference atd.) je počet účastníků od 100 do 500 osob. Irkutský region již udělal první krok k rozvoji tohoto směru, na podzim se ve městě obvykle koná Bajkalský ekonomický fórum (BEF), který přitahuje velké množství účastníků. Jedná se o jedno z největších obchodních fór v Rusku, klíčovou událost v hospodářském a politickém životě regionů Sibiře a Dálného východu. Bajkalský ekonomický fórum, který se konal v Irkutsku v roce 2017, shromáždil více než 2500 lidí.⁶³

Historicky bylo město Irkutsk v 18.-19. století obchodním a kulturním centrem Sibiře a Dálného východu. Region zaujímá výhodnou ekonomickou a geografickou polohu, je to přeshraniční region s vysokým potenciálem přírodních zdrojů, spojnice mezi západními územími země a Dálným východem. V této fázi může město dobře sloužit jako obchodní centrum asijsko-pacifického regionu a získat zpět ztracené pozice. Tuto kategorii turistů přiláká rozšiřující se spolupráce s mezinárodními partnery. Na jaře 2018 byla v čínské provincii Liaoning uspořádána prezentace Irkutského regionu. Jedním z výsledků oficiální návštěvy delegace je dohoda o uspořádání mezinárodního dětského fóra v Irkutsku, kterého se zúčastní školáci z Číny, Japonska a Jižní Koreje.

Když už se mluví o změnách stávající pozice Irkutského regionu, stojí za to podrobněji vysvětlit umístění regionu v speciální ekonomické zóně. Velké naděje byly vkládány do státních investic v regionu v souvislosti s organizací speciálních ekonomických zón turistického a rekreačního typu. Spolu s územím Altaj, Burjatskou republikou, Republikou Horní Altaj a dalšími získal Irkutsky region právo vytvořit speciální ekonomickou zónu, jejímž umístěním byla vesnice Velké Goloustnoje na pobřeží jezera Bajkal.

Zástupci turistického podnikání byli poměrně kritičtí k vyhlídkám rozvoje zony v této vesnici. Zejména bylo zdůrazněno, že stávající turistické proudy toto území neovlivňují a

⁶³ Kalinina I. Y., „Region Angara je územím profesionální pohostinnosti“, Irkutsk, 2018., S. 347-356.

nejoblíbenější turistické trasy jsou soustředěny v okolí Listvjanky a na pobřeží Malého moře. Řada odborníků se domnívá, že budoucí zóna by se měla nacházet v Bajkalsku, Irkutsku a jen částečně ve Velkém Goloustnem. Soustředění peněz na jednu oblast je iracionální. Tyto připomínky byly vzaty v úvahu a do kompozice byly zahrnuty pozemky v okresech Slyudyansky a Olchonsky.

Během realizace projektu se v okrese Slyudyansky objevilo celosezónní horské středisko světové úrovně. V Velkém Goloustnem vzniklo rekreační středisko s pestrou nabídkou služeb, které by spolu s jedinečností místa mělo ročně přilákat až 80 tisíc turistů. Perspektivy Malého moře jsou spojeny s rozvojem resortu regionální úrovně, jehož základem byl komfortní nízkopodlažní hotelový komplex se souborem kvalitních ubytovacích, stravovacích a zábavních služeb pro outdoorové aktivity, eko- a etnoturistiku. Z hlediska dostupnosti pro zahraniční, ale i převážnou část domácích klientů, hraje klíčovou roli mezinárodní letiště v Irkutsku, dále také transsibiřská železniční magistrála. Plánuje se, že s realizací komplexního projektu se podle předběžných státních výpočtů může podíl cestovního ruchu v HRP regionu zvýšit na 10% a celkový roční příjem území bude do roku 2026 činit asi 42 miliard rublů, což je více než 10 krát vyšší než stejný ukazatel Velkého Goloustného samostatně.⁶⁴

4.6. Rozvoj cestovního ruchu na území jezera Bajkal

Irkutský region má obrovský potenciál díky přítomnosti jedinečné výhody - jezera Bajkal, zařazeného na seznam světového přírodního dědictví UNESCO. Díky kompetentní organizaci cestovního ruchu by ekonomika celého území mohla získat další růstové rezervy. V současnosti však využívání jezera neposkytuje příležitost k maximalizaci zisku v regionu a zvýšení jeho konkurenceschopnosti.

Zejména v hodnocení turistické atraktivity ruských regionů v roce 2020 se Irkutský region umístil na 13. místě. Je v top 10 regionech Ruska, pokud jde o popularitu mezi zahraničními turisty. Podle výkazu „Turistické organizace Irkutské oblasti“ vstoupil Bajkal do 3 nejžádanějších dovolenkových míst pro rok 2020.

⁶⁴ Materiály pátého Bajkalského ekonomického fóra. Problémy ochrany jezera Bajkal a racionálního hospodaření v přírodě Bajkalského území, [online]. Dostupné z: <http://fin.admirk.ru/sites/baikal/news/publications/detail.php?ID=98988>.

Obecně platí, že za poslední tři roky činil průměrný nárůst objemu toku turistů do Irkutské oblasti více než 3,5% a roční nárůst turistických služeb - 11,5%.⁶⁵ Jezero je současně součástí Olchonského a Slyudyankinského regionů, a také Republiky Burjatsko. Pozornost by se stále měla soustředit na Olchonskem okrese, protože je nejatraktivnější mezi turisty a má největší počet bodů růstu. Právě tento region má díky relativně příznivému klimatu, široké krajinné rozmanitosti, jedinečnosti živočišného a rostlinného světa, přítomnosti hydrominerálních zdrojů aj. nejvyšší rekreační potenciál v kraji a patří mezi nejoblíbenější prázdninová místa pro místní obyvatele a hosty.

Rozloha Olchonského okresu je 1590 tisíc hektarů (15,9 tisíc km²) nebo 2% území kraje. Správním centrem je obec Elantsy. Olchonsky okres zahrnuje: Elantsynské, Kuretské, Buguldejské, Chužirské, Ongurenké a Šara-Togotské venkovské osady. Podle údajů za rok 2020 bylo na území 9747 obyvatelů, z nichž většinu tvoří Burjati a Rusové. Hlavními hospodářskými odvětvími území jsou zemědělství, maloobchod a cestovní ruch.⁶⁶

Hlavními turistickými centry v oblasti jsou: ostrov Olchon (Skála Šamanka, mys Choboj a ostrov Ogoj s buddhistickou sochou), Tažerská step (velké množství různých minerálů, skalní malby, šamanské svatyně, jeskyně a solná jezera), Malé moře (Muchorsky, Kurkutsy, Kurminsky zálivy, které jsou považovány za jedno z nejteplejších míst na Bajkalu, Zama - teplé jezero a prameny).

V Olchonskem okrese k srpnu 2020 bylo registrováno 24 ubytovacích zařízení ve vesnici Sachurta a 38 ve vesnici Chužir, na konci roku 2021 byl celkový počet ubytovacích zařízení už 104, umístěných převážně na pobřeží Malého moře.

Při analýze turistického proudu území lze obecně hovořit o pozitivní dynamice: v roce 2018 okres navštívilo 651,6 tisíc lidí, v roce 2019 - minimálně 700 tisíc lidí, nárůst tedy činil 107,4%. Je však třeba si uvědomit, že tento nárůst je způsoben výhradně růstem

⁶⁵ Kazachkova O.P., "Specifika přijímání a obsluhy turistů na trhu pohostinství Irkutské oblasti" / Kazachkova O.P., "Intelektuální a zdrojové potenciály regionů: aktivace a zvýšení efektivity využití", materiály Všeruské vědecké a praktické konference, Irkutsk, 16. května 2019, S.144-153;

⁶⁶ Rzhepka E.A., „Současný stav cestovního ruchu v oblasti Bajkal“ // E. A. Rzhepka, T. R. Novičková, E. S. Aksanova, „Euroasijská spolupráce: materiály mezinár. vědecké conf.“, Irkutsk, 14.-15. září. 2017, s. 215-229.

neorganizovaného cestovního ruchu, tedy bez využití jakýchkoliv možných turistických zájezdových služeb.⁶⁷

Hlavními důvody, které brání intenzivnímu rozvoji cestovního ruchu na Bajkalu, především v Olchonskem okrese, jsou: nedostatečně rozvinutá infrastruktura, omezené financování cestovního ruchu ze strany vedení regionu a země, špatná rozmanitost turistických zájezdů a také převažující nízká hodnota průměrné ceny na pobyt na Bajkalu. Zejména vzhledem k tomu, že území je vzdáleno od centrální části kraje, vyznačuje se nízkou rozvinutostí dopravní komunikací, která je s krajským střediskem Elantsy vedena po komunikacích s nekvalitním šterkem a neosvědčenými kvalitními odvodňovacími a osvětlovacími prostředky.⁶⁸

4.7. Koncepce rozvoje cestovního ruchu na území jezera Bajkal

Za účelem minimalizace škod z aktuálně existujících slabin a vyrovnání případných problémů v rozvoji odvětví cestovního ruchu na území jezera Bajkal v praktické části práce bude navržena možnost přijetí a realizace vlastní koncepce rozvoje cestovního ruchu na příslušném území.

Koncepce je navržena na 3 roky.

Její hlavním cílem je vyvinout soubor opatření zaměřených na přilákání, formování a zintenzivnění turistických toků do Olchonského okrese v Irkutské oblasti. Plnění koncepce je hodnoceno na základě růstu dvou hlavních ukazatelů: turistického toku (o 40% oproti roku 2018) a objemu poskytovaných služeb (zvýšení průměrné pobytové ceny). Cílovou skupinou koncepce jsou všechny možné skupiny turistů: mládež, dospělí, senioři.

Pro realizaci konceptu je nutné provést Swot-analýzu rozvoje sektoru cestovního ruchu v Olchonskem okrese (viz.tabl.č.2):

Tabulka č. 2: Swot-analýza rozvoje sektoru cestovního ruchu v Olchonskem okrese

⁶⁷ Irkutská oblast. Cestovní ruch v číslech, [online]. Dostupné z: <https://nbcers.org/regions/irkutskaya-oblast/statistics/>;

⁶⁸ Sibiřská Bajkalská turistická asociace (SBAT), [online]. Dostupné z: <https://www.sbat.info/2018-2019>.

Silné stránky:	Slabé stránky:
<p>Přítomnost významného turistického a rekreačního potenciálu; Existence míst kulturního dědictví; Rozvinutý průmysl hotelových služeb; Přítomnost zavedeného turistického toku; Umístění na jedinečném místě; Přítomnost národního parku a chráněné přírodní rezervace; Růst populace, který zvyšuje množství pracovních sil lidských zdrojů.</p>	<p>Odlehlost od velkých administrativních center; Omezení hospodářské činnosti v centrální ekologické zóně přírodního území Bajkal; Potřeba provést posouzení vlivu na životní prostředí pro jakékoli objekt v zóně 200 km od jezera Bajkal; Studené klima; Nedostatek dostatečné infrastruktury pro odstraňování (skladování) nebo zpracování odpadů; Nedostatek vysoce kvalifikovaného personálu v turistickém segmentu; Špatná kvalita městských dálnic; Špatně rozvinutá silniční infrastruktura, včetně čerpacích stanic, zejména ve venkovských sídlech vzdálených od okresního centra; Sezónnost; Malá rozmanitost nabídky výletů v okolí.</p>
Příležitosti:	Pohrůžky:
<p>Poptávka po turistických službách na Bajkalu; Schopnost vytvářet nové turistické trasy a výlety; Možnost vytvoření jednotného informačního systému o produktech cestovního ruchu v Olchonskem okresu; Růst poptávky po programech cestovního ruchu zaměřeného na přírodu (rybaření, lov, vědecký a etnický cestovní ruch).</p>	<p>Zákaz místních očišťujících zařízení; Nedostatek dostatečných finančních prostředků od státu; Růst antropogenní zátěže na rekreační oblasti ostrova Olchon a pobřeží Malého moře; Silná konkurence v budoucnu ze strany jiných chráněných oblastí: v Rusku je mnoho míst s krásnou krajinou, etnickou identitou, památkami světového dědictví UNESCO; Nízké povědomí Rusů o turistických možnostech regionu, roztržitost informačních zdrojů v oblasti cestovního</p>

	<p>ruchu. informačních zdrojů v oblasti cestovního ruchu.</p>
--	---

Zdroj: Vlastní zpracování dle cyberleninka.ru (2022)

4.7.1 Realizace koncepce.

Realizace Koncepce vyžaduje etapní přístup.

Etapa č. 1 zahrnuje rozvoj infrastruktury, který by měl být nejvyšší prioritou. V segmentu dopravy je nutné zvýšit počet dlážděných komunikací, zajistit jejich kvalitní údržbu a bezpečnost na úrovni odpovídající technickým požadavkům. V informačním segmentu je nutné rychle vyřešit problém zajištění kvalitního telefonického spojení. Variantou řešení může být uzavření smlouvy se společností “Ruská Věž”, která je jednou z hlavních společností působících v příslušném oboru v regionu. Pronájem 1 mobilní věže za měsíc je přibližně 25 000 rublů (317 dolarů), což ročně dosáhne 300 000 rublů (3804 dolarů). V infrastrukturním segmentu je nutné především zlepšit stávající legislativní rámec související s výdajovou částí rozpočtu zaměřenou na rozvoj cestovního ruchu v region (v sousední Burjatské republice je na výdaje související s cestovním ruchem a infrastrukturou alokováno téměř 2x více finančních prostředků).

Etapa č. 2 spočívá v řešení „bajkalské právní anomálie“, která spočívá v nejednotnosti současného zákonodárství. Zejména jde o tom, že v současné době by stavby, které se budují na břehu jezera Bajkal, neměly ve své struktuře zahrnovat očišťující jednotky, které umožňují odvádění odpadu z čištění do půdy. Zákon o národních parcích to zakazuje, protože v dlouhodobě perspektivě to vážně poškozuje flóru a faunu regionu a tím vyvolává odliv turistů. Aby to bylo možné, je nutné iniciovat řešení tohoto problému „zdola“. Například vypracovat

variantu podání hromadné petice vedení okresu, ve které bude uveden seznam velkých organizací aktuálně působících v cestovním ruchu.

Etapa č. 3 poskytuje řešení problému efektivity lékařské péče. V současné době v Olchonskem okresu neexistuje jediné lékařské středisko. Ve skutečnosti je to velmi naléhavý problém, protože na území jezera Bajkal je biotop pro medvědy hnědé, kteří jsou pro turisty nebezpeční. V období 2015 - 2020 bylo zaznamenáno 12 medvědíh útoků na rekreanty, bydlících převážně ve stanech. Bohužel kvůli nedostatku organizovaných míst lékařské pomoci bylo 7 z 12 útoků smrtelných. Kromě toho na území Bajkalu roste řada jedovatých bobulí. Turisté zastavující se v lesích jsou občas otráveni bobulemi. V tomto ohledu se prioritou stává vznik řady zdravotnických zařízení v regionu. Otevření bude vyžadovat zhruba 7,5 milionu rublů (95 tisíc dolarů). Tato částka pokryje otevření 6 stanic první pomoci. Geograficky by se mohly nacházet v obci Elantsy, jako v největším sídle regionu, a po jednom v každém venkovském osadu Olchonského regionu. Díky realizaci tohoto kroku by výrazně ubyly obavy hostů o bezpečnost jejich pobytu na území, a to i z důvodu aktuální nákazy koronavirem, objevila by se i nová pracovní místa.

Etapa č.4 zorganizuje aktivní reklamní kampaň pro rekreaci na území jezera Bajkal. Předpokládá se, že pozornost by se měla zaměřit na internetový segment: vytvoření webové stránky, která bude prezentovat služby všech turistických organizací působících v Olchonskem okresu; zahájení letní a zimní reklamní kampaně, ve které blogeři z jiných regionů populární mezi mládeží doporučí svým sledujícím návštěvu ostrova Olchon. V segmentu zahraničních turistů by se mělo zaměřit na hosty z Asie, kteří jsou v současnosti lídry ve struktuře turistického toku. Optimální možností by bylo, kdyby turisté, kteří jezero navštívili, měli technické schopnosti propagovat rekreaci na jezeře Bajkal ve své domovině. Například, zahraniční turisté, kteří jsou již na výletech po jezeře, mohou být poskytnuty speciální brožury s adresou webových stránek a informacemi o dalších dostupných službách. Další možnou možností propagace dovolené by mohl být program doporučení založený na skutečnosti, že lidé, kteří pozvou další hosty, získají na webu nějaké bonusy.

Autor se domnívá, že ve střednědobém horizontu by realizace navržené koncepce mohla velmi přispět k rozvoji cestovního ruchu na Bajkalu.

5. Závěr

Analýza vývoje trhu služeb cestovního ruchu v Rusku vede k závěru, že rozsah služeb je velmi omezený a organizace cestovního ruchu v zásadě nabízejí produkty, které se navzájem neliší. To naznačuje, že ruské turistické organizace působí ve vysoce konkurenčním prostředí pro klienta.

V současné době je rozvoj ruského cestovního ruchu z mnoha důvodů v plenkách. Za prvé, úroveň cen ubytovacích zařízení je poměrně vysoká při jejich nízkém komfortu. Zadruhé neexistuje žádná praxe vytváření příznivých podmínek pro investice do infrastruktury cestovního ruchu ze strany ustavujících subjektů Ruské federace. Za třetí, nízká kvalita služeb ve všech odvětvích cestovního ruchu. Za čtvrté, významné morální a fyzické znehodnocení stávající materiální turistické základny země. Za páté, nízká úroveň školení a nedostatek zkušeností na trhu cestovního ruchu.

Problémy rozvoje cestovního ruchu v zemi nelze řešit bez podpory státních orgánů. Hlavním cílem politiky Ruské federace na trhu turistických služeb by proto mělo být vytvoření moderního, vysoce efektivního a konkurenceschopného turistického komplexu, který poskytuje dostatek příležitostí k uspokojení potřeb občanů v různých turistických službách.

Po analýze stavu a vývoje cestovního ruchu v Irkutské oblasti, a zejména na přírodním území Bajkalu, můžeme vyvodit následující závěry:

1. Při realizaci turistického potenciálu území je nutné zohlednit současné trendy ve formování rekreačních toků, zejména výraznou převahu vnitrokrajských zájezdů. Oblasti, které se spoléhaly na mezinárodní cestovní ruch a snaží se své trhy přeorientovat na západní turisty, čeká zklamání. Po krátkém výbuchu zájmu zůstane počet turistů malý. I když se investují značné finanční prostředky a napraví se nejzjevnější nedostatky turistických služeb, je nepravděpodobné, že by to radikálně ovlivnilo motivaci turistů při výběru dovolenkových destinací;
2. Je nutné rozvíjet alternativní druhy cestovního ruchu, které jsou méně závislé na faktoru sezónnosti a ročních výkyvech cen za služby cestovního ruchu. Obchodní cestovní ruch je nejslibnějším směrem, protože mimo jiné je nejméně spojen s rámcem určitých sociokulturních formací a rozdíl mezi vnitřními a vnějšími toky je zanedbatelný;

3. Turistický potenciál Irkutského regionu je v současnosti v nejlepším případě realizován z 30%. Výhledy, jak již bylo uvedeno výše, jsou spojeny s rozvojem eventové a především obchodní turistiky. Soukromé investice do projektů speciálních ekonomických zón mohou situaci radikálně změnit. To vše je nakonec dáno aktivní pozicí místních úřadů a nadšením profesionálních účastníků trhu.

6. Seznam použitých zdrojů

- [1]Aleksandrova A.Y., „Mezinárodní cestovní ruch“, Moskva, 2004., S. 6;
- [2]Birzhakov M.B., Zapesotsky A.S., „Úvod do cestovního ruchu“, Moskva; Sankt-Petěrburg, 2007;
- [3]Fedorová S.V., „Politika cestovního ruchu v moderní ekonomice“, Moskva, 2014., S.30-48;
- [4]Federální agentura pro cestovní ruch "Rostourism", [online], Dostupné z: <https://tourism.gov.ru/>;
- [5]Kabushkin N.I., „Management cestovního ruchu“, Minsk, 2008., S.102;
- [6]Kvartálnov V.A. "Cestovní ruch: teorie a praxe, humanitární problémy rozvoje cestovního ruchu: historie a modernita", Moskva, 1998., S.192;
- [7]Kryuchkov A.A., "Historie mezinárodního a domácího cestovního ruchu", 1999. S.102;
- [8]Kalinina I. Y., "Region Angara je územím profesionální pohostinnosti", Irkutsk, 2018., S. 347-356;
- [9]Kazachkova O.P., "Specifika přijímání a obsluhy turistů na trhu pohostinství Irkutské oblasti" / Kazachkova O.P., "Intelektuální a zdrojové potenciály regionů: aktivace a zvýšení efektivity využití", materiály Všeruské vědecké a praktické konference, Irkutsk, 16. května 2019, S.144-153;
- [10]K základům aktivit cestovního ruchu v Ruské federaci. Federální zákon Ruské federace ze dne 24.listopadu 1996 č.132-FZ / [online], Dostupné z: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_12462/;
- [11]Lisovskaya L., " Vektor turistického toku ", 2009., S.27;
- [12]Novichkova T. R., „Rozvoj regionu Bajkal a tok turistů z Číny“, 2019, S. 179-183;
- [13]Orlová E. "Bajkal za ostnatým drátem. A další možnosti rozvoje podnikání v cestovním ruchu", 2009;
- [14]Průzkum trhu cestovního ruchu v Rusku a SNS, [online]. – Dostupné z: <http://turstat.com/>;
- [15]Pisarevsky E.L., „Právní úprava aktivit cestovního ruchu“, Sankt-Petěrburg, 1999;

Ruská federace. Vliv cestování a cestovního ruchu na pracovní místa a ekonomiku // World Travel & Tourism Council, 2016 [online]. Dostupné z: <http://www.wttc.org>;

[16]Rzhepka E.A., „Současný stav cestovního ruchu v oblasti Bajkal“ // E. A. Rzhepka, T. R. Novičková, E. S. Aksanova, „Euroasijská spolupráce: materiály mezinár. vědecké conf.“, Irkutsk, 14.-15. září. 2017, s. 215-229;

[17]Solodkov M.V.. „Potenciál exportního cestovního ruchu jako faktor regulace rozvoje mezinárodního cestovního ruchu v regionu“ / Solodkov M.V, Borisova A. O., „Aktivizace intelektuální a zdrojový potenciál regionů: materiály 4. všeruského. vědecko-praktické. conf.“, Irkutsk, 17. května 2018, 2. část, S. 44-52;

[18]Strigunova D.P., „Koncept mezinárodního cestovního ruchu“, 2008, S. 7;

[19]Státní standard Ruské federace „Služby cestovního ruchu. Obecné požadavky“, GOST, Vyhláška o státní normě Ruské federace ze dne 16. listopadu 2000., č. 295-st;

[20]Sviridov K.S., „Právní úprava činností při poskytování služeb cestovního ruchu“, Sankt-Petěrburg, 2003., S. 7;

[21]Sharafutdinov V.N., K sémantické zátěži pojmu „turismus“ // „Cestovní ruch: právo a ekonomie“, 2005. č. 2., S. 20;

[22]Sibiřská Bajkalská turistická asociace (SBAT), [online]. Dostupné z: <https://www.sbat.info/2018-2019>;

[23]Tsvigun I. V., „Problémy a perspektivy rozvoje ekologické turistiky v Rusku“ // (Bajkalská státní univerzita ekonomie a práva), 2013;

[24]Usyskin G.S., „Eseje o historii ruského cestovního ruchu“. Moskva, Sankt-Petěrburg, 2000;

[25]Voskoboynikov A.E., Putrik Y.S., „Role globalizace v rozvoji vědy o cestovním ruchu; Priority a perspektivy vědeckého výzkumu mezinárodního cestovního ruchu XXI. Století“, Sborník MTA., Moskva, 2010., S. 29;

[26]Výsledky turistické sezóny v Rusku - první polovina roku 2018, [online], oblasti [online]. Dostupné z: <https://rusunion.com/itogi-pervogo-polugodiya2018-na-vezd/>;

[27]Zprávy o práci agentury cestovního ruchu regionu Irkutsk za roky 2017, 2018 a 2019 // Irkutská oblast. Oficiální portál. Agentura pro cestovní ruch Irkutské oblasti [online]. Dostupné z: <http://tour.irkobl.ru/sites/tour/about/report.php>.

7. Seznam tabulek

Tabulka č. 1: /Turistické služby. Všeobecné požadavky/	15
Tabulka č. 2: Swot-analýza rozvoje sektoru cestovního ruchu v Olchonskem okresu	65

8. Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Faktory ovlivňující rozvoj mezinárodního cestovního ruchu	28
---	----

9. Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj příjezdového cestovního ruchu a příjmů ze zahraničního cestovního ruchu v Rusku v letech 2010-2020	53
---	----